

SZAMMOS

Kulturális, társadalmi, közéleti folyóirat * 2019. december * I. évfolyam 12. szám

A megújulás gyertyái

Minden a születéstől indul. Majd évek, évtizedek múlva minden a születéshez vezethető vissza. A születéshez, amitől folyamatosan minden változik, néha úgy, ahogy szeretnénk, néha úgy, ahogy a körülmények megengedik vagy megkövetelik. Egy idő után mindenki vágyik a megújulásra. A test és a lélek arra született, hogy folyamatosan megváltozzon. Majd évek, évtizedek múlva láthatóvá válik, hol maradt el a változás, hol üresedik ki az ünnep.

Adventi időszakban minden vasárnap meggyújt egy gyertya. A megújulás gyertyái ezek. Az első, a második, a harmadik és a negyedik gyertya a változásnak egy-egy állomása. Kötődnek egymáshoz, egymásból következik: az első, a második, a harmadik és a negyedik. Ahogy újabb és újabb gyertyák gyúlnak, úgy erősödik a fény, úgy lesz láthatóbb az adventi koszorút körülvevő tér. Valahogy így van ez az ember életének a múltjával is. Ahogy gyarapodnak az évek, az ember fokozatosan nagyobb tapasztalatra tesz szert,

sokkal többet tud és lát, sokkal jobban átérzi a mindennapok gondjait és örömeit.

A karácsonyi fény, az első adventi gyertyafénytől indul. A megújulás az elhatározástól. Az elhatározás egyéni döntés — mondhatnánk azt is, hogy egy adventi időszak következménye —, ami akkor születik meg, amikor a döntését meghozó ember elkezd hinni a változásban. Mindenki akar változást, de nem mindenkinek sikerül eljutni az elhatározáshoz. Az elhatározás nem más, mint a valóság felismerése. Nem az elhatározás a nehéz, hanem eljutni addig, hogy azt megtehesd. Az elhatározás annyit késik, amennyi időt elpazarolsz tétlenséggel, amennyit várokazol a felismerésig. A legnagyobb bölcsesség ahhoz kell: tudd eldönteni, mi az, amit el kell dobnod, mert javíthatatlan, és mi az, amit mindenképpen meg kell javítani. Miután ez eldőlt, csak akkor lehet elindulni a cél irányába. El kell tudni dönteni, mi az a legnagyobb érték, amit hozhat a karácsony.

Minden a születéstől indul. Később az újjászü-

letéstől. És attól, ami történik velük újjászületéseink között. A Messiás-születés remény arra, hogy lehet megújulás a legnehezebb életszakaszokban is. Csak meg kellene határozni, mi a legnehezebb: a szegénység vagy a gazdagság, a hatalom vagy a kiszolgáltatottság...?

Gyertyák gyúlnak: az első, a második, a harmadik, a negyedik. A változás elindul, de sohasem biztos, mikor következik be a megújulás. Advent idején ott van a remény, a nagy kérdés folyamatosan válaszra vár: mit kell tenni ezekben a napokban, hogy karácsonyra bekövetkezzen a megújulás? Mit kell tenni születéstől a mindenkori jelenig, hogy legalább egyszer bekövetkezzen a változás, a megújulás?

Minden adventkor, minden gyertyagyújtáskor, minden ébredéskor és minden jó éjszakát után azt hisszük — azt hiszed te is —, hogy megannyi várakozás után, végre eljön a karácsony, bennünk — benned is — megszületik a Messiás, mert megtanultunk igazán hinni a változásban, a megújulásban.

Elek György

Advent tükrében karácsonyig

Advent idején sokszor hallod te is: akkor élnék igazán helyesen, ha a szeretetet nemcsak az ünnepnapokon, hanem az év többi részében is át tudnánk élni, át tudnánk érezni önmagunkkal és embertársainkkal szemben egyaránt. Vajon mi az a nagy titok, amelynek a birtokában képesek lennénk a karácsonykor megszületett megváltó Jézus igazi örökségét, a valódi szeretetet megteremteni az év bármely napján, életünk bármelyik pillanatában, nem csak a születése napján?

FELKÉSZÜLÉS. Az adventi időszak lényege, hogy felkészülj a karácsonyra. Mondhatjuk azt is, hogy az adventi időszak egy magas szintű szellemi beavatás, egy belső folyamat, amelynek eredményeként egy olyan lelkiállapotba kerül szentestére, hogy tökéletes módon érezked a szeretetet.

A mai világban ez a felkészülés a karácsonyi bevásárlásokra szűkült, azaz csak a fizikai világodra koncentrálsz. Össze tudod-e számolni, hány óra, hány nap fárasztó munka eredménye, hogy elérkezzen a karácsony?

Minden karácsonyt azért vársz, hogy megszerezd a betlehemi láng egy kis szikráját. Minden advent idején keresed a világ világosságát. Ez a fény nem az, ami egy ideje beragyogja az utcákat és a házakat, ez a fény nem vakít, nem kápráztat el, nem erősödik, nem gyengül: ez a fény örök, és mindig ugyanúgy ragyog. A betlehemi láng több mint kétezer éve lobbant fel, és amiatt nem alszik ki azóta sem, mert ősök adják át utódoknak, hogy megmaradjon és elterjedjen az egész világon. A betlehemi lángot a lélek melegíti, a lélektől kapja a fényt. Az ősök lelkeségét viszik át az utódoknak, az utódok pedig a lélek tüzét viszik tovább.

Karácsonykor te is vágysz a díszes otthonra, a terített asztalra, ajándéokra, és ez valahogy így lenne tökéletes. A karácsony mégis akkor igazi, ha a lélek lángja ragyogja be a házat, a legszebb ajándék pedig a szeretet. Minden karácsony akkor áldott, ha a betlehemi lángból minél több ember számára el tudsz juttatni egy-egy szikrát te is.

HÉTKÖZNAPOK. Az élet nemcsak a nagy eseményekből, a nagy ünnepekből áll, hanem a hétköznapi, apró örömeiből is: szeretetből közelségből, az arcok érintéséből, a kezek szorításából, egymás felemeléséből. Mert bármilyen nagy teher szakad rád a hétköznapi küzdelmekben, neked meg kell találni a járható utat a megoldások felé. Egyre többen vannak, akik úgy érzik, hogy számukra minden út járhatatlan. Ezért jogos a kérdés: lesznek-e a jövőben útépítők és útmutatók? Lesznek-e még emberek, akik úgy tudnak hinni, hogy hitük szikrájával másokban is lángra lobbanthassák a hitet? Mert meg kell tanulni hinni azt, hogy lehet tisztességben, őszintén és igazságosan élni. Hinni kell, hogy értékeink és kultúránk nemcsak kincs, hanem megtartó erő is. Szükség van az életben az anyagi biztonságra, de az anyagi jólét semmit sem ér, ha nem talál otthonra a lélek. Addig nem lesz béke ezen a földön, amíg a szeretet uralma el nem érkezik. Addig nem lesz igazság, boldogság, megelégedés, amíg az emberi cselekvés legfőbb mozgatóereje nem a szeretet. Mert a szeretet az egyetlen pozitív energiaforrás ezen a világon, amely jóvá tudja változtatni a rosszat, igazzá az igazságtalant, békévé a háborúságot és szabadsággá a rabságot. A karácsony célja az, hogy ezt eszünkbe juttassa, amikor egymást átöleljük a karácsonyfa melletti gyertyafényben.

ÜNNEPEK. A karácsonyt ünnepelni sokféleképpen lehet. A karácsony ünneplése elárulja, hogy ki vagy. A karácsonyt ünnepelni igazán csak gyermekszívvvel lehet. Jézus szavai jutnak eszembe: „Ha nem lesztek olyanok, mint a gyermekek, nem mentek be az Isten országába.” (Máté 18, 3) Milyenek a gyermekek? Milyenek voltak Jézus korában, és milyenek ma? Ők mindent elhisznek, amit a felnőttek mondanak nekik. Ők hisznek az angyalokban, hisznek a kis Jézusban és hisznek mindenben, amit a felnőttektől látnak és hallanak. De minden gyermeknek el kell jutnia a kisgyerekkortól a felnőttkorig. Meg kell tanulniuk, hogy a csodák csak a gyerekkorban

adottak, felnőttkorban már nekik maguknak kell csodát teremteniük. Sajnos nagyon sok felnőtt legnagyobb hibája nem az, hogy nem tanul meg csodákat művelni, hanem a gyermekkorban kapott csodákat is tönkreteszi, a kis Jézus sokakban nem nő fel Megváltóvá. A karácsony egy kezdet, egy lehetőség, amivel élni kell. A karácsony megünneplése elárulja, ki vagy. Elárulja, hogy a megváltás ígéretétől annak beljeljesedéséhez haladsz életeden át, vagy csak a földi élet örömeit keresed. Vagy még azt sem?

GENERÁCIÓK KARÁCSONYA. Karácsonykor te is elmész a templomba, mint nagyon sokan, akik máskor nem igazán vágnak a hívek közösségére. Ha csak formáságból is, de ott vagy az Isten házában, mert valahol felszínre jön a tudatodba: nem lehet karácsonyt ünnepelni úgy, hogy ne érezd át az ünnep valódi misztériumát. Sokan vitatják, hogy a mai karácsonyok mennyiben hasonlítanak és mennyiben térnek el a régi és a régebbi karácsonyoktól, mit jelentett akkor és mit jelent most az ünnep. Arról már hírt adtak, hogy minden eddigénél többet költöttek az emberek karácsonyi ételekre és ajándékokra. A karácsony üzenete nem ugyanaz az idősebb és a fiatalabb nemzedékek számára. Annak ellenére, hogy karácsonykor megtelnek a templomok, a valóság az, hogy az egyház szerepe csökken. Ennek hátterében az identitásválság, az erősödő tekintélyrombolás, a közösségektől való eltávolodás (az elmagányosodás) áll. A modernnek nevezett, de a tudást és érzelmi alapokat háttérbe szorító, a lelket eltorzító értékrendet vállaló önkifejezés megvakítja az ünnepváró, ünnepelni szándékozó embert. A legutóbbi népszámláláskor a társadalom nagy része vállalta, hogy valamelyik egyházi felekezethez tartozik, de kevesen gyakorolják a vallásukat. A vallásosság nagy mértékben függ attól, hogy az illető személy milyen közösségben nevelkedik. Ma már a legjobb családi példa sem mindig elegendő, hogy egy fiatal úgy megerősödjön otthon lelkieken, hogy képes legyen legyőzni a külső hatásokat. Sokkal nagyobb hangsúlyt kellene helyezni az egyházközösségekben a vallásos nevelésre, azt pedig jobban össze kellene hangolni az iskolai hitoktatással. Sokak számára a vallásosság kezd hagyományörző tevékenységgé válni — nagy hangsúlyt helyeznek a keresztelőre és az egyházi esküvőkre stb. —, van egy kezdet, de elmarad a folytatás. Vannak magukat hívőnek valló emberek, akik számára úgy múlik el a karácsony, hogy annak a történetéről szó sem esik, csak az ételkészítés, a vendéglátás és az ajándékozás jelenti az ünnepet.

FELISMERÉS. Advent idején felismerheted, hogy nincs helye a kétségbeesésnek, a csalódottságnak, a reménytelenségnek a karácsonyt váró, hitben gazdag emberben, hiszen a karácsony lényege az, hogy valóra válik a próféta ígéret: „Nem lesz mindig sötét, ahol most szorongatás van”. A szeretet erejének számodra is megvan az üzenete, amely az örök érvényű erkölcsi értékekre nyitott embert megérinti. Bár egyre távolabb kerül — időben és lelkeségben — a világ a több mint kétezer éves misztériumtól, a csillagszórók és a fényjátékok hatása nem nyomhatja el az üzenetet.

Az ünnep közeledtével neked is eszedbe jutnak a régi karácsonyok emlékei. Hideg telek, régen elhunyt családtagok, nagyszülők simogató keze, szemüknek meleg pillantása jelenik meg előtted az emlékezet örökkévaló ragyogásában.

A karácsony a szeretet ünnepe, a szeretet pedig művészet. Lehet, hogy a szeretet lényegét eddig te is abban láttad, hogy téged szerettek, és nem abban, hogy te szerettél másokat; nem abban, hogy tudsz adni valamit, amivel szeretetet váltasz ki, hogy valakit képessé tegyél a szeretetre. Lehet, hogy eddig így volt, de a karácsony téged is ráébresztett, hogy ezentúl ne így legyen. Advent idején ráérezted, miként érheted el, hogy téged szeressenek, hogyan legyél szeretetre méltó. Ha nem így történt, hiábavaló volt az advent, értelmetlen a karácsony. Lehet, hogy a karácsony hagyományainban ápoltságok ma már csak üres szavak? Te ne hidd el, te ne

csald meg magad! Ne próbáld hiányérzeted kielégíttelen szükségleteit enyhíteni ezen a néhány napon! Döntsd el: tudsz-e, mersz-e válaszolni a karácsonykor felmerülő kérdésekre?!

A karácsonyt elsősorban a család ünnepeként kell tekinteni, vagy megpróbálni annak tekinteni. Az egyre fényesebben kivilágított környezet már nem a szeretet fényét, hanem az árura váltott társadalmi értékek reklámját hordozza. A szeretet mint érték a magánszférába szorult. Az emberbaráti szeretet, ami a társadalom alapja kihalt vagy a szegény emberek luxusa lett. A világ választásra kényszeríti az embereket: etikusak leszünk és humanisták, esetleg örökre szegények, vagy beállunk a szeretet nélküli önzés világába, ahol mindenki csak a saját hasznát keresi. De karácsonykor tanuljuk meg örökre: ahol nincs érdek nélküli szeretet, ott csak az önszeretet elcsavart formája létezik, az is csak egy ideig. Egész gazdasági és társadalmi rendszerünk a szeretetlenségre épül. Ha komolyan vesszük a szeretetet mint az egyetlen valós választ az emberi lét kérdéseire, arra a következtetésre fogunk jutni, hogy mindennapi életünkben lényeges változtatásokra van szükség ahhoz, hogy a szeretet művésze a mi életünkben is kifejeződjön.

Karácsonykor sokan kívánnak áldott ünnepet. Ugyanezt kívánjuk mi is. Ha azt akarjuk, hogy áldott legyen az ünnep, kell tudni, mi az, ami miatt az áldás elmarad.

KELL A VÁLTOZÁS. Voltak adventek, amikor te is érezted, hogy kell a változás, akartad is, de valahogy képtelen voltál, nem volt erőd, döntötél, de döntésed nem tudtad végrehajtani. Különös dolog ez. Az ember folyton arról álmodik, hogy változtat dolgokon. Vágyik a változásra, mert jobbat-szebbet akar, míg rá nem jön, hogy kevés csak álmodni róla, kevés csak vágyakozni, még akarni is kevés, a döntés sem elég. Valaminek történnie kell, ami kényszerít, ami elől nincs menekvés, nincs magyarázat, nem mondhatod, hogy nincs idő.

Voltál már úgy: érezted, hogy most van itt az idő, itt a lehetőség, látszik a kiút, látszik, hogy át lehet ugrani a szakadékot, le lehet győzni minden eléd kerülő akadályt. Tudod, hogy minden akadály előtt van dobantó deszka, csak észre kell venni azt, fel kell ismerni, meg kell találni, és ahhoz, hogy rábukkanj, ébernek kell lenni, figyelni kell folyamatosan, mikor van ott a legjobb pillanat.

Voltál már úgy: azt mondtad, van még idő, jöhet még jobb lehetőség, hogy találkozhas a Messiással. Mielőtt lépnél, százszor meggondolod, mert nem lenne jó, ha hibás lépést tennél, ha rosszul döntenél, mert ki tudja, mikor adatik meg ismét az újrakezés lehetősége. Nem lehet folyton újrakezdeni, nem lehet mindig újraindulni, mert a sors akár „hetvenhétyszer is” lehetőséget ad a megbánásra, az újrakezdesre, de a való élet — amiről folyton álmodsz, amire vágyakozol — onnan indul el, amikor végképp eldöntöd, hogy mit akarsz. Amikor megtalálsz az utad, ami a te utad, amilyen azzal jársz, akit te választasz ki útítársnak.

Voltál már úgy: volt elég erőd a változáshoz, de nem volt elég hited. Hit kell a változáshoz, hit, ami megtartja a falakat, mert hiába építesz falakat Kőműves Kelemenként, hiába keversz hétköznapijaidba mulandó dolgokat, ha azok nem fogják össze mindennapi tetteid, kimondott szavaid, életjelekre utaló érzéseid. Hinni kell abban, hogy egymást öleli át a test és a lélek; hogy aki fogja a kezéd, az a lelked is átöleli, csak meg kell érezni, fel kell fedezni, magadhoz kell kötni.

Azért voltál már úgy, hogy álmodtál, vágytál, valami mást akartál, mert nem tudtad hinni, hogy csak az marad meg, amit magadban őrzöl, amiről hiszed, hogy csak az az egy van, ezért kell vigyázni rá. Ezért kell vigyázni, hogy az történjen, ami miatt időben bekövetkezik a változás, de azal nem ér véget, ott kezdődik el az út.

A NAGY TITOK. A nagy titok abban van, hogy nincs titok — tartja a régi mondás. Mi a titka a

Folytatása a következő oldalon

Rohanó világ

Az élet legtöbbször egy hatalmas vihar, tele tragédiákkal, stresszel, általános zűrzavarral és folyamatos rohanással. Az ember sokszor olyan mélyen beleássa magát a negatívumokba, hogy elfelejti élvezni azokat a kis pillanatok, amik néhol a tomboló esőfelhőkön túl bukkannak fel.

A szürke hétköznapiakba beleolvadnak lassan a szabadnapok, hétvégék és végül az ünnepek is. Évről évre egyre inkább a karácsony is elveszíti eredeti varázsát. Az orrvérzésig hallgatott énekek már nem az igaziak és kiábrándulva kell rájöttünk arra, hogy már Kevin és a betörői sem menthetik meg a karácsonyunkat. Szomorúan gondolunk bele, hogy talán lassan ez is kimegy a divatból, már csak egy fekete-fehér folt marad az albumainkban, falainkon és végül a szívünkben.

A legtöbb fiatal ezt a folyamatot a felnőtté válás egyik negatívumának tekinti. Véleményem szerint ez nem túl logikus meglátás, hiszen ilyenkor feltevődik bennem a kérdés, hogy mi lesz velünk negyven év múlva.

A karácsonyt nem hiába nevezik a szeretet ünnepének. Nem a külsőségek, giccs a fontos, hanem a szeretet és a család. Számomra az év e különleges napjai talán a legfontosabbak az összes közül. Ha

az ünnepre gondolok, akkor mindig egy hatalmas hőerődítmény jut eszembe, melynek minden egyes építőeleme egy emlék. Ilyenkor mindig visszaemlékezek a boldogságra amit éreztem, amikor hazaérve a templomból varázslatosan megjelentek az ajándékok a fa alatt, méghozzá úgy, hogy a Jézuska teljesen elkerülte a figyelmét édesapámnak, aki történetesen otthon volt. Emlékszem a két méter magas hóemberre, amit a szomszéd gyerekekkel készítettünk, a számtalan szánkózásra és a kézműves karácsonyvárókra.

Minden egyes karácsony tökéletes volt a maga értelmében, mert a számomra legfontosabb emberekkel töltöttem ezeket és soha nem törődtem azzal, hogy mit hoz a jövő, egyszerűen hálás voltam azért, amim pillanatnyilag volt: a határtalan szeretetért.

Míg a flancos díszítések egy idő után összezsugorodnak a szemünkben és a szokások haszontalanná válnak, sose felejtjük el a karácsony lényegét. Álljunk meg egy percre és nézzünk életünk tomboló viharszemébe, üzzük el a sötét fellegeteket és szánjunk arra időt, hogy kifejezzük szeretetünket azoknak, akikért a leghálásabbak vagyunk. Ne a rohanásban, folyamatos munkában keressük a karácsony értelmét, hanem egymásban.

„Most megmarad a hit, remény, szeretet,

Ez a három,
De köztük a legnagyobb a szeretet.”
— A szeretet himnusza.

Kovács Kinga, XI. B
Kölcsey Ferenc Főgimnázium

Folytatás az előző oldalról

Megváltó megszületésének? Ma már tudjuk, hogy az emberi sors nagy titkai az emberi kapcsolatok gazdagságában rejlenek, csak meg kell találni a lehetőségeket a kapcsolatok működtetésére. Igaz, a nagyvilág egyre tágabbra nyíló kapui egyformán ígérnek pozitív és negatív lehetőségeket, de sok az útvesztő, az emberek pedig boldogságra, igazságra, örömteli és értelmes életre vágnak. A megnyíló kapukon át nagyon sok olyan út is vezet, amelyeken haladva nem lehet megvalósítani az álmokat, azon minden megfakul, értelmetlenné válik. A Megváltó mindenki számára kezet nyújtott, de kevesen fogadták a kézfogást. Ma már még kevesebben. Mi ennek a titka? Hány karácsony kell még elmúljon, amíg felszínre kerül ez a titok?

Feltűnt-e már számodra, hogy megpróbáltál arról beszélni, amit nem tudsz; többre vágytál, többet akartál, mint ami erődből telik; meg akartad fejteni a megfejthetlent, megérteni az érthetlent, de nem mindig sikerült. Az emberi kapcsolatok gazdagságának elérése ugyanolyan nehézségekkel jár, mint a szociális problémák megoldása. Mint sok más korproblémát, ezt sem a politika fogja megoldani, hanem a civilizáció, és itt már újabb probléma jelentkezik, ugyanis a civilizációhoz vezető utat a politika kellené hogy járhatóvá tegye. Vagy a hit.

Feltűnt-e már számodra, hogy az emberi kapcsolatok olyan romosak, mint nagyon sok középület? Karácsonykor hogyan lehetne tisztességes és becsületes eszközökkel új arcot adni egy omladozó társasháznak, új alapot akár a legkisebb emberi közösségnek? Új arcot lehet adni egy omladozó épületnek, ha úgy kívánják az érdekek. Új közösségeket lehet teremteni, ha bezárod és jól kidolgozott eszközökkel irányítod az egyéneket, hogy önként vagy kényszerből szolgálják a közösségeket.

Feltűnt-e már számodra, hogy az adott, a felkínált lehetőségek nem mindig fejtik meg a nagy titkokat? A megfejtés valóban az, hogy nincs titok, mert a titok bennünk — bennem, benned — rejlik. Titok az, amit elrejtessz, nem vállalsz fel, amit nem élsz meg, amennyivel több vagy kevesebb vagy nem csak mások számára, a magad életében is. A problémák nagy részét emberi mulasztások okozzák. Feltűnt-e már számodra, hogy sorsod alakulásában hányszor okoztak már

Varga-Telegdy Evelyn grafikája

nehézségeket mulasztásaid? Pótolhatatlan mulasztások, amelyek növelik a tétlen időt, a nagyvilágra nyíló ablakot, ami növeli a lehetőségeket, de a teret is, amelynek részleteiben könnyen elveszhetesz, könnyen elveszhetünk.

MI AZ ÜNNEP? Azt kérdeztem tőlem: számomra mi az ünnep, mikor, mit ünnepelek és hogyan? „A lesújtottaknak minden napjuk rossz, a jókedvű azonban mindig ünnepel” — olvashatjuk a Példabeszédek könyvében (15, 15), felismerve, hogy az ember szemléletmódjára és érzelmi állapotára utalnak ezek a szavak. Aki le van sújtva, az lehangelő gondolatokban mélyül el, azokban bolyong, és emiatt a napjai rosszak, vagyis szomorúak. Míg a jókedvű ember igyekszik a jó dolgokra összpontosítani, ami táplálja az örömét, így képes mindig ünnepelni. Az ünnep szeretetadás, amire nem kell felkészülni, az van akkor is, ha nem villogtatjuk, ha csupán érezzük a jelenlétét. Nem életmese, amit folyamatosan mesélünk önmagunkról, hitvallásunkról, álmainkról és céljainkról, félelmeinkről és fájdalomainkról, kudarcainkról és győzelmeinkről.

Az ünneplés módja segíthet a külső világban megélt rendet belső élménnyé emelni. Ez az igény örök érvényű. Az ünnep nemcsak úgy élhető meg, hogy visszasírjuk a múltat, megpró-

bálunk elmenekülni a jelen nehézségei elől egy biztosnak hitt, de a valóságtól teljesen elrugaszkodott jövő felé, hanem úgy is, hogy végiggondoljuk, az adott idő milyen feladatra alkalmas, milyen irányba tudunk lépni, mi az, amit elérhetünk.

Ünnep az is, ha süt a nap, de ünnep az is, ha havazik. Ha eljön a reggel és ha békésen lenyugszik a nap. Ha az újság nem közöl rossz híreket. Ha vidám arccal látok és ragyogó szemeket. Ha valaki megfogja a kezem, hozzám hajol és megsimogat. Az ünnep az, ami nem zárkózik el a hétköznapiaktól, de azzal, hogy ünnep, egy megszozott hétköznapi sokkal többet jelent. Ünnep az, amikor senki sem hallgat körülöttem, ebből adódik, hogy ünnepelni nem lehet egyedül. Nem ünnepelhet az sem, aki sokadmagával van egyedül. Te is tapasztalod: nem az az ünnep, amikor megérkezik valaki, akire vársz, hanem az, ha nem megy el, és te sem akarsz, hogy elmenjen. Aki szeretetadással ünnepel, az kerüli a külsőségeket, az belül ünnepel. Megkérdezheted tőlem, hogy számomra mi az ünnep, de úgysem az a lényeg, hogy mit válaszolok, hanem az, ami ott van az arcomon, a szememben, a mozdulataimban, a lelkemben.

Elek György

Nem volna csak ennyi:/ Imádni az Istent/ És egymást szeretni.../
Karácsonyi rege,/ Ha valóra válna,/ Igazi boldogság/ Szállna a világra...

— KARÁCSONYI LÉLEKSÉTA —

Gönczy Agáth

Minden év egy 365 napból álló utazás. Ebből minden nap egy új csoda. De vajon észrevesszük-e? Vajon tudatosítjuk-e? Vajon elég hálásak vagyunk-e? Decemberre hangolódva egy csodálatos beszélgetésben volt részem, amit ezúton önökkel is meg szeretnék osztani. Gönczy Agáthot kértem meg, kalauzoljon el minket a régi idők Karácsonyába, remélvén, hogy mindnyájan meghittebben, lelkesebben és több szeretettel álljuk majd körbe az idei Karácsonyfát. Én biztosan így fogok tenni, hisz szívbeli ajándékot, jó tanácsot is kaptam. Mégpedig azt, hogy minden a hozzáállásunkon múlik. Azon, hogy meg tudjuk-e látni a pillanatokban a szépet és a jót. Tudunk-e a szépre emlékezni. Szépen élni. A többit a Jóistenre bízni. Hiszen az Ő kezében vagyunk és Ő irányítja a sorsunkat. El kell fogadni, amit nekünk szán és menni kell tovább a kijelölt úton. Ha nem is mindig rögtön, de utólag rájövünk majd, hogy így volt jó. Így van jól. Köszönöm! Viszem magammal ezeket a lelki kincseket. Áldott, békés, meghitt Karácsonyt!

— *Köszönöm szépen, hogy beszélgetőtársamul tetszett szegődni az év legszebb hónapjának kapujában, december elején. Meghíttén várjuk és készülődünk. Szívben és lélekben egyaránt. Hisz jön a Karácsony. Mikor azt tetszik hallani, hogy december (Mikulás, Karácsony) mi az első gondolat, hangulat, ami elárasztja, ami ott van a szívében?*

— Manapság ami eszembe ötlük, az az, hogy milyen más volt a Karácsony régen. Nem volt pénzünk, nem az volt a fontos, hogy bevásároljunk. Mindenki kapott ajándékot. Lehet, hogy csak egy szentképet. Nem az értéke volt a lényeg. Sokszor mi magunk készítettük. Példának okáért sütöttem egy tortát vagy egy ékszeremet, egy gyöngy-sort ajándékoztam egy családtagomnak. Mindig ajándékoztunk és nem azon múlt, hogy mennyibe kerül. Pénzünk arra nem volt, hogy nagy ajándékot vegyünk, de amit adtunk, az szívből jött. És nem volt munkaszüneti nap, még aznap is dolgoztunk (december 24, 25). A légykör ünnepi hangulatú volt. Hoztunk süteményt, akár koccintottunk is. Ünneplőben mentünk. Más lélekkel mentünk. És kívántunk egymásnak kellemes ünnepet. Ott bent, a munkahelyen is.

— *És a családban? Mi volt a tradíció?*

— Aznap is dolgoztunk, így nem volt nagy vacsora. Összegyűlt a család, általában olyan helyen, ahol gyerek is volt; nálunk például, hisz ott volt Gábor fiam. És akkor nagynénik is, nagybácsik is, sőt, távolabbi rokonok is eljöttek. Azért a beigli minden évben megsütöttük, de nem biztos, hogy egyéb is akadt. Legalábbis nem, mint ma. Arra emlékszem, hogy gyermekkoromban Szent Este mákos laskát ettünk; ezt mástól nem hallottam, lehet csak nálunk volt szokás. Böjti időszak volt, tehát ilyen volt a vacsora. Amikor a nagy család összegyűlt, akkor volt koccintás és egy kis beigli. Nem volt nagy kínálás; se pénz nem volt rá, se idő, hogy elkészítsük. Aztán mindenki széjjelszéledt. Nálunk rendszerint az volt a folytatás, hogy

elmentünk az Éjféli Misére. A Székesegyházba jártunk. Zsúfolásig megtelt a templom, de nem csak a templom, hanem a sekrestye is. Ott olyan emberek gyűltek össze, akiknek nem volt ajánlatos templomba járni, mert az akkor egy rossz pontnak számított. Telis-tele volt a templom, nem csak a padok. Különleges hangulata volt, lehet azért is, mert olyanok is jelen voltak, akik egy évben egyszer vagy kétszer jöttek, mégis felvállalták ezt a rizikót. Megtelt a légykör lelkesedéssel, amikor énekeltük: „Leszáll az Ég dicső királya”. Ezzel végződött a Szent Este és aztán másnap reggel mentünk dolgozni. Voltak, akiket hamarabb hazaengedtek. Én nem jöhettem el, asszisztensnő lévén, nekem ott kellett lenni, hisz sosem lehetett tudni, mikor mi történik, akár egy baleset. Aztán délután még mentünk a család többi tagjához. Karácsonyfa sem volt mindenütt. De kitalálta a kommunizmus, hogy Karácsony nincs és Mikulás sincs, de van Téliapó. És akkor a Téliapó hozta a Karácsonyfát. S az óvodákban és a napköziben készültek a Téliapó ünnepségre, ami a Karácsonyfa alatt zajlott. Nem volt angyal, nem volt Jézus.

— *És gyerekként megvolt ez a karácsonyi csoda? Volt fa állítva, díszítve? Volt meglepetés? Az anyalka hozta a fát?*

— Igen. Nálunk az angyal hozta a fát és a gyerek nem volt otthon Karácsony délutánján. Négy éves koromig Pesten éltünk és édesanyám mesélte, hogy el kellett menjünk sétálni. Hát elmentünk édesanyámmal sétálni a Duna partra, mert ott laktunk közel, míg édesapám feldíszítette a Karácsonyfát. Megbeszélték, hogy amikor készen van, jelez és felkapcsolja a villanyt. Ő nagyon precíz, alapos ember volt és nagyon szépen és tökéletesen akart megcsinálni mindent. Mami mesélte, hogy már teljesen meg voltunk géberedve, átfagyunk és nem győztük a hajókat számolni a Dunán. Várta, gyűljön meg a villany, hogy mehessünk. Aztán hazaértünk és csengetett az angyal, hogy most

már elrepül. Ekkor bementünk, a Karácsonyfán égtek a gyertyák; csillagszóró akkoriban még nem volt. Akkor még nem voltunk szegények. Akkor még nem volt kommunizmus, az majd csak nyolc éves koromban. Addig szépen békében, szeretetben. Aztán később ezt a tradíciót folytattuk. Gáborral is, az unokákkal is. Nem együtt díszítettük a Karácsonyfát, hanem azt az angyal hozta. És amikor az angyal csengetett, csak akkor lehetett bemenni. Elénekeltek a „Mennyből az angyal”-t, kellemes ünnepet kívántunk és mindenki megnézte, hogy mit hozott az angyal.

— *Olyan megható és szép mindezt hallgatni. Felfeslik szemem előtt a régi idők Karácsonya, hiszen nagyszüleim és szüleim is ezt a tradíciót vitték tovább. Gyermekként én is ezt kaptam és nagyon hálás vagyok érte. Nem adnám semmiért azokat a meghitt percekét. Sokszor drága nagyapám csengetett.*

— Nálunk gyerekkoromban rendszerint édesapám elbújt az ajtó háta mögé és csengetett. Látszólag üres volt a szoba. A gyerek rohant a Karácsonyfához, amit az égő gyertyák világítottak meg. Alatta az ajándék. Amikor megjött az angyal és bementünk, nem mentünk azonnal az ajándékokat megnézni, hanem elénekeltek a „Mennyből az angyal”-t. Nagy áhitattal néztük az égő gyertyákat. Az ajándékok szépen oda voltak rendezve a Karácsonyfa alá. Nem voltak becsomagolva. Nem volt csomagoló papír se.

— *S tetszett írni az anyalkának?*

— Igen, írtunk az anyalkának. Inkább arra emlékszem, hogy a fiammal, Gáborral írtunk. Valahol még meg is van az anyalkának írt levél. Meg kell legyen.

— *Tetszett említeni a budapesti karácsonyi emléket. Akkoriban a történelem is közbeszólt. Van-e egy olyan meghatározó élmény, ami nem egy tipikus Karácsony képeit festi le?*

— Bizony. Pesten születtem, négy éves koromig ott is laktunk

és úgy hozta a sors, hogy ott éltük át az ostromot. Ott ért minket 1944 Karácsonya. '44 Karácsonyán Hűvösvölgyben laktunk egy rokonunk lakásában. Úgy kerültünk fel, hogy édesapám mérnökember lévén, a hadiüzemben dolgozott Nagybanán. Ezért nem vitték el katonának. '44 szeptemberében volt valami légitámadás Pesten és édesapámat áthelyezték Budapestre. Hadiparancs volt, így ezt nem lehetett nem elfogadni. Édesapám viszont azt mondta, hogy ilyen körülmények között nem hagyja itthon a családját, a feleslegét és a két gyerekét. Hát így kerültünk mi fel Pestre októberben, s pont Szent Este ért oda a Hűvösvölgybe a front. Lőttek. Ágyúval. Puskával. Gyorsan- gyorsan 4 órakor megjött az angyal. Nagyapámnak már volt autója, édesapámnak csak motorbiciklije volt, de amikor felköltöztünk, csináltatott egy oldalkocsit hozzá. Kellott. Édesapám egy barátjának a Gellérthegyen volt egy gyönyörű villája. Ott laktak unokatestvéreink, akiket befogadtak. Papi pánikba esett, hogy itt a front és lőnek, így hát hamar megjött az angyal. Kaptam egy babát, a Katus babát. Beültettek minket a motorbiciklibe, az oldalkocsiba, mami meg felült hátra és felmentünk a Gellérthegyre. Úgy mentünk, hogy a katonák a fal tövébe és a fák mögé húzódnak lőttek és itt süvített mellettünk a golyó. Le kellett húzódnunk az oldalkocsiban. Szinte lefeküdtünk, már amennyire lehetett, amennyi hely volt, mert édesapám minden praktikus dolgot betett. Tőle örökölttem a praktikusságomat. Úgy mentünk, hogy a krumpli, meg a cukor, meg a liszt is ott volt az oldalkocsiban, amibe beültetett még minket is. Le kellett húzódnunk, hogy minél kisebb lehetőség legyen arra, hogy meglőjenek bennünket. Oldala volt, alja volt, teteje nem. Csoda, hogy épségben megérkeztünk. Felértünk

Folytatása a következő oldalon

Tulajdonképpen a magam számára sem tisztáztam a mai napig, hogy miért állítok karácsonyra plafonig érő fát, miért foglalkozom órákig a díszítésével, minek újítom fel a díszeket nemcsak vásárolt, hanem olykor magam készítette darabokkal. Azt sem tudom pontosan, hogy miért nem elégszem meg egy kisebb, cserepes, jelképes fácskával, ággal, esetleg olyan műanyag utánzattal, ami díszestől összecukorható és egy év múlva elővehető úgy, hogy mindezért nem kell újra pénzt kiadni, nem hullatja a leveleit, nem kell utána állandóan takarítani és nem karcolja fel az unokáim kezét, arcbőrét, amikor a maradék cukorkák után a fa alatt, mögött kutatnak.

Arra sem tudom a pontos magyarázatot, hogy idős korom ellenére az ünnepek közeledtével miért fog el valamilyen régóta ismerős, halványulni nem akaró izgalom. Egészen másfajta ez, másról szól, mint a gyermekek reménytelé, sóvárgó várakozása. Valamilyen megfelelési igény lehet mögötte, kérdés, hogy kinek is akar megfelelni az ember az én koromban, mert biztosan nem a szomszédoknak, rokonoknak és talán még az sem a legfontosabb szempont, hogy mit szólnak majd a fához az unokáim.

Nem tudom, ki, hogy van vele, nekem az ünnepek elsősorban ízek, illatok, hangulatok, érzések tucatjait idézi a gyermekkoromból, az akkori család szeretetét, az ünnepek vidámságát és a vele járó örömet.

Szüleim nem voltak mélyen vallásos, templomba járó emberek, de hitetlenek, ateisták sem. Ismerték az ünnepek jelentőségét, összetartó erejét és kortól, körülményektől függetlenül fontosnak tartották ezek méltó megtartását, a szokások továbbadását.

Az ötvenes évek elején voltam 6-7 éves gyermek, kisiskolás, a háború utáni nincsteleség, hiánykereskedelem, nélkülözések, dermesztő telek, áramszünetek, kilátástalanság, általános nyomor évei voltak ezek. Nem lehetett ablaküveget, cipőt, kenyeret, fűzetet kapni, jegyrendszer volt, nemcsak nálunk, hanem Európa-szerte, a háború idején szétbombázott város is siralmas képet mutatott.

A családomat a rendszerváltás utáni években osztályellenségnek minősítették, büntetésből a hatóságok mindent elvettek tőlünk, még a családi házunkat is, a több nyelven beszélő, köztisztviselőben álló, jogász apám azért lett raktáros, mert bíróként nem volt hajlandó ártatlan embereket politikai okok miatt elítélni. Hetekig minden este ruhástól feködött le akkoriban, mert nem tudta, mikor jönnek utána, hogy a lemondása után megtorlasként elvigyék valamelyik börtönbe vagy lágerbe.

Ilyen körülmények között a nélkülözésünk állandó félelemmel párosult, ez akarva-akaratlanul ránk, gyerekekre is hatott nemcsak azért, mert kezdtük sejteni, megérteni, mi zajlik körülöttünk, hanem azért is, mert akarva-akaratlanul átéreztük,

sőt átvettük a szüleink bizonytalan, kiszolgáltatott életérzését. Annak a rendszernek a képviselői, vezetői kevés dologhoz értettek, de abban, hogyan kell a nekik nem tetsző, általuk a műveltségük, anyagi helyzetük miatt irigyelt, gyűlölt családokat megnyomorítani, tönkretenni – mesterek voltak. Kis kivétellel ez sikerült is nekik, ezért olyan ritka felénk manapság a hiteles ember.

Ennek ellenére voltak szép, emlékezetes, egész életünkre kiható karácsonyaink. Voltak, hiszen a szeretetet nem lehet államosítani, a hagyományokat, szép szokásokat sem lehetett kisajátítani, ellopni, így aztán mindig került egy kis fenyőfa – az csak úgy nőtt, nem kellett a sokoldalúan fejlett szocialista mezőgazdaságban politikailag megalapozott irányelvek alapján, tervszerűen természetesen – és előkerültek valamelyik fiók, szekrény mélyéről a békebeli, kopott, 20-25 éves díszek, üveggolyók, aranyozott diók, kartonpapírra nyomtatott angyalkák, színes gyertyacsonkok, angyalhajak is.

Cukrot, játékot nem lehetett vásárolni az üzletekben, pénzünk se lett volna rá, de egy-egy fadarab, bicska, kevés festék akadt a ház körül. Apám munka után titokban kisvonatot faragott nekünk igazi, forgó kerekű vagonokkal, amelyeken még ablakok is voltak. E mellett krampuszt és fapisztolyt is tudott készíteni, anyám pedig új ruhát varrt maradék textildarabokból a nővérem babájának. Tisztviselő volt, a sütéshez-főzéshez inkább a nagymamám értett, ennek ellenére még valami tézsfafélét is készített, hogy fokozza az ünnepi hangulatot.

Ha azt mondom, hogy számomra a mai napig varázslatosak, gyönyörűek, emlékezetesek ezek az ünnepek, ebben a habzsoló, mindent birtokolni kívánó, fejvesztetten, mérték nélkül fogyasztó világban, senki sem fogja elhinni nekem. Pedig azok voltak, hiszen sok évtized után is meghatározóan hatnak rám, ugyanúgy, mint anyai nagymamám mindent felülíró szeretete. Nem tudom pontosan, mi a titka az utóbinak – hétéves voltam, amikor itt hagyott bennünket – és mégis kitörölhetetlen nyomokat hagyott bennem.

Miközben a biciklimen hazatolom a piacról az idei kétméteres fenyőfát – amit kis szerencsével az unokáimmal díszítek majd fel – valószínűleg átvillan az is az agyamon, hogy ők majd évek, évtizedek múlva a saját családjukban – más hangsúlyokkal, tapasztalatokkal, érzésekkel ugyan – de továbbadják ezt a szép, embert, családi közösséget formáló, alakító, nemesítő szokást.

Szerencsés embernek mondhatom magam, hiszen pedagógusként a tapasztalataimat, érzéseimet, véleményemet nemcsak a gyerekemmel, az unokáimmal, de tanítványaimmal is megoszthatom, többek között a leendő óvó- és tanítóikkal, akik szerencsés esetben tevékenységeik során sokaknak továbbadják az így szerzett élményeket, ismereteket, tapasztalatokat.

Úgy gondolom, hogy a szokások, formai dolgok átadása, átörökítése csak úgy válhat hitelessé, tartóssá, ha szeretettel, érzelmi átéléssel párosul. Erre manapság szerintem nagyobb szükség, igény van, mint az ötvenes években

Muhi Sándor

Hagyományos karácsonyi díszek

Ünnepváró a BBTE Szatmári Tagozatán

Folytatás az előző oldalról

a Gellérthegyre. Óriási, gyönyörű karácsonyfa, hangulat, illat, meleg. Mi meg jöttünk az ostromból. Jöttünk a háborúból. Hatalmas lelki jelenlétre volt szükség. Mi akkor gyerekként még fel se fogtuk. Miklós öcsém csak három éves volt, én meg nyolc. Hát ilyen Karácsony is volt! És aztán február 27.-én felszabadult Budapestnek az a része is. Ez a rész esett el utoljára, utána már csak a vár...

— És ha most megnézzük, hogy mennyi minden változott... Hogy tetszettek kibírni? Régen olyan erősek voltak az emberek. Lelkileg is. Testileg is. Nem törtek meg olyan könnyen.

— El se tudjátok képzelni, hogy mi miken mentünk keresztül. Hogy bírtuk ki? Hozza a helyzet.

— És ehhez képest hogy telnek a modern kor Karácsonyai?

— Karácsony este Gáboréknál jön az angyal. Ott fogyasztjuk a karácsonyi vacsorát. Aztán Éjféli Mise. A mise előtt megnézzük a gyerekek műsorát is, úgy hogy már korábban ott vagyunk. Sok ismerőssel találkozunk és Kellemes Ünnepeket kívánunk. Ez még a kommunizmusban is megvolt, aztán másnap reggel mentünk dolgozni. De azért az emberben benne volt az ünnepi hangulat.

— És hogy tetszik látni/érzékelni, mennyire sikerült megtartanunk ezt az ünnepi hangulatot?

— Nem annyira. Elüzletiesedett a Világ. Minden a bevásárlásról szól. Nálunk nem az volt a lényeg, hogy mit teszünk az asztalra. Fontos volt, hogy együtt ebédeljünk. A kommunizmus ideje alatt előre készültünk, gyűjtöttünk. Volt kétfogásos ebéd. És került dió és mák a beiglibe. Lehet volt torta is, de akkor az is ajándék volt. Valaki sütött egy tortát, azt hozta.

— Már maga az is egy ajándék volt, hogy az emberek elmentek és meglátogatták egymást.

— Valóban az volt! Mindenki lelkesebb volt. Úgy lelkesebb, hogy több volt benne a lélek. Az érzés. Ellaposodott. Minden az anyagiak körül forog. A nagy ajándék, a készülődés, a nagy sütés-főzés. Mert van rá mód. És ebben elvész a lélek.

— Beszélgetésünk záró ettüdjeként tessék adni nekünk egy jó tanácsot. Mit tegyünk? Hogy tudnánk visszahozni a lelket ebbe a mai rohanó Karácsonyba?

— Nem tudom. Úgy vélem, csak jó példával lehet. Több szívvel, több lélekkel. És nem szabad a templomot elhanyagolni, hiszen onnan hozzuk a lelki hozzáállást. Karácsonykor a Kis Jézus születését ünnepeljük. Ez a legnagyobb ajándék.

Az interjút készítette:
Fehér Imola

Karácsonyi gondolatok

A KÖLCSEY FERENC FŐGIMNÁZIUM IX. D OSZTÁLYOS DIÁKJAIT KÉRTEM MEG, HOGY A KÖZELGŐ ÜNNEPRE HANGOLÓDVA MESÉLJENEK S ÍRJÁK MEG NEKÜNK, MIT JELENT SZÁMUKRA A KARÁCSONY. OLVASSÁK SZERETETTEL! ÍGY KÍVÁNUNK ÖNÖKNEK ÁLDOTT, BÉKÉS ÜNNEPET!

Összeültünk beszélgetni és rengeteg emlék jutott eszünkbe. A karácsony kiváltotta azokat a pozitív érzéseket és szép emlékeket, amelyeket kiskorunkban éltünk át. Ez egy olyan boldog ünnep, ami összehozza a családot és a számunkra fontos személyeket. Elértünk abba a korba, hogy rájöttünk, jobb adni, mint kapni, és sokkal nagyobb örömet okoz az, ha a számunkra fontos személyekkel együtt lehetünk.

A karácsony számunkra a szeretetet, a békét, az odafigyelést jelenti. Az év ezen időszaka nem csak a szűk családot hozza össze. A karácsonyt megelőzi az adventi időszak, a várakozás, amikor lelkileg is felkészülünk a szeretet ünnepére. Adventi koszorút készítünk, amin minden vasárnap meggyújtunk egy-egy gyertyát. Próbálunk kedvesek, segítőkészek lenni. A szenteste minden évben ugyanolyan békességben, szeretetben, egyetértésben telik. Ilyenkor elfeledjük hétköznapi gondjainkat, nem kell rohannunk sehova, hanem sokkal inkább szereteteinkre koncentrálnunk. Az ajándékbontás még most is ugyanolyan izgalmakat okoz, mint amikor kisgyermekként éltük át ugyanezeket a pillanatokot. A karácsony varázsa (no meg a mézeskalács illata) betölti otthonainkat.

Szerintünk a karácsony nem arról szól, hogy mit és mennyit kapunk, hanem arról, kivel és miként töltjük. A karácsony a szeretet, a béke és az együttlét napja. Az odafigyelés, a fények és a forró csoki illatának az ünnepe. Közös mesélés, lágy dallamok éneklése és az emlékek felidézésének pillanata. Mindenkinek mást jelent, máshogy tölti, különféle tradíciókkal, hagyományokkal. A karácsony arról szól, hogy kitarjuk-e a lelkünket a világnak, hiszen egyben lelki megpihenés, megnyugvás is. Ha karácsony, akkor: „All I want for Christmas is YOU”.

A házban fahéj és fenyő illata kering, körbeölelve az embereket. Aki ide belép, elfogja egy egyedi érzés, amely melegséggel tölti el szívüket. A fények, a csillogás megragadja az emberek tekintetét és az ünnep végéig elkíséri őket. A lelkünkben terjengő ünnep minden érzékünkre kihat. Karunk libabőrös, a sok fénytől arcunk ragyog. A vörös, a zöld és az arany kavalkádja elvarázsol és kis ideig új világba repít minket.

Karácsony a szeretet ünnepe! Nem az számít, hogy mit kapunk, hanem, hogy mit adunk. Lényeg, hogy szeretetből adjuk! A mai gyerekek sokat nyafognak azért, mert nem kapják meg azt, amit kérnek, viszont régen a gyerekek min-

den apróságnak örültek, sőt még annak is, ha együtt tölthették a karácsonyt a családdal. Ezért kérek, örülj annak, amid van, amit kapsz, mert ez a szeretet ünnepe, és töltsd a karácsonyt szeretteddel!

Karácsony az az ünnep, amikor előtérbe kerülnek a hagyományok. Minden családnak megvan a saját tradíciója. Fát díszítenek, templomba mennek, énekelnek, együtt ünnepelenek, örülnek a családjukkal. Oly csábító a frissen sült beigli, a mézeskalács és a forró csoki illata. Mesét néznek, karácsonyi zenét hallgatnak. Várják az ünnep tetőpontját: a kis Jézus születését!

A karácsony varázsa

Karácsony nem csak a szeretet ünnepe, Hanem egy jobb élet kezdete. Sok gyermek a Jézuskát várja, A nagyinál sok étel megy kárba. Számos ajándék a fa alatt, Gyermek szíve repdes emiatt. Összegyűl a nagy család, Kitakarítod kis szobád, Kitárod szíved-lelked, Átadva a szereteted. Csomagold kis dobozba, Hozzon áldást a világra!

A szeretet ünnepe

Szeretetről szól az ünnep, Minden éjjel zeng az ének. Csillagszórót gyújtunk este, Hóviharban tündökölve. Forró csokit kortyolgatva, Várjuk a nagy csodát. A karácsonyfát körülveve, Örül a kis család. E szép ünnepen, Ne feledd az üzenetet: Ezen az éjszakán, Krisztus érted megszületett! Frohe Weihnachten!

Süti
Zene
Együttlét
Ritka szép pillanat
Este
Törődés
Egyetértés
Támogatás

A beszélgetés fonalát gombolyította:
Fehér Imola

Karácsonyi üzenetek a Hám János Római Katolikus Teológiai Líceum diákjaitól

- Az embernek szüksége van a szeretet ünnepére. De nem a karácsonyra. Szükségük van a békés együttlétre. De nem a karácsonyra. Időt kell tölteniük a számukra fontos személyekkel. De nem kell ehhez karácsony. Szünet kell. Megállás. Odafigyelés. De nem karácsony. Nem giccs. Nem pénz. Szeretet. Nem karácsony.
Kabai Tünde (IX. osztály)
- Csillogó fényűzés, hitbéli fertőzés, vallásos pogányok, eltérítő szokások.
- A hajléktalanon az utcán senki nem segít, Fontosabb ennél, az asztal hogy virít.
- Az éhezőre senki nem gondol, mindenki jóllakva mulat, A gyomor csendesen tombol, fáj; ilyen ember nyugodtan hullhat.
- Ritka az az ember, akit nem érdekel a rendszer, aki segíti embertársát, másokért él, könnyíti keresztfáját.
Nagy Dávid (IX. osztály)
- Eljött hozzánk, ingyen kínálva oltalmát, nem hagyva veszni népét, hozta a remény paraszát.
- Zsarátnok, mi lángra gyúl, fényt csíhol az éjben, s lelkünk kivirul a szeretet képességében.
Geiger Krisztián (IX. osztály)
- Kívánom, hogy mindenki örvendezzen a karácsony meleg tüzeiben. Élvezze a szívet átmelegítő karácsonyt.
Simpf Milán (VI. osztály)
- A karácsonyban a legfontosabb, hogy a szeretteddel, családdal, barátaiddal töltsd. Fontos, hogy ne csak az ajándékról
- szóljon, hanem az együtt töltött minőségi időről. Nincs jobb annál, mint az emlékek tárházát gyarapítani és megőrizni.
Fekete Andrea (IX. osztály)
- Kívánom, hogy a szeretet ne csak egy napig éljen bennünk, hanem az év minden napján kopogtasson szívünk ajtaján. Szóval egyfolytában legyünk mindig boldogok, örvendjünk az életnek. De legalább a szeretet ünnepén adakozzunk a szegényeknek.
Ardelean Kristóf (XI. osztály)
- A karácsony nem lehet csak egy nap, nem múlhat el úgy, mint az iskolában töltött utolsó óra. Mert a karácsony egy érzés. A szeretet érzése. Ez pedig nem múlik el.
Kengye Csongor (XI. osztály)

Ünnepeknek közelében, itt az Advent, karácsony és az év vége. Fákat díszítgetnek sok kis kertben. Ajándék is készül, rendre. Örvendjete emberek, Áldott Boldog Ünnepeket!
(Mihály Imola Napsugár)

Azt kívánom mindenkinek, hogy áldott, békés karácsonya legyen, és kapja meg azt, amit szeretne. Legyen ott az egész család, mert ez az ünnep a szeretetről szól!
(Kincses Noel)

Bárki, aki most ezt elolvassa, annak azt szeretném mondani, hogy ezt a karácsonyt családjával együtt, szeretetben töltse. Legyen mindenkinek békés karácsonya!
(Szabó Amira Dóra)

Kedves olvasók! Nemsokára eljön karácsony. Már a rádióból is karácsonyi zene szól. A város már pompázik a különféle díszektől. Mindenki karácsonyi lázban ég. Áldott, békés és szeretetben teljes karácsonyt kívánok mindenkinek!
(Nagy Henrietta Anna)

Azt kívánom az embereknek, hogy legyen egy békés kellemes karácsonyuk és egy csendes adventjük. Töltse mindenki együtt a családjával a karácsonyt! Mindenkinek kívánok egy békés karácsonyt!
(Valkai Kinga)

Kedves olvasó! Kellemes karácsonyt kívánok! Erőben, egészségben, szeretetben. Mindenkinek sok boldogságot, szeretetet, örömet kívánok! Szeretettel,
(Ilonczai Johanna)

Békés karácsony Karácsony alkalmából csak azt tudom kívánni, hogy mindenkinek legyen békés karácsonyi ünnepe! Senki ne szomorkodjon, mert megszületett a megváltónk, a kis Jézus Krisztus! Remélem minden ember a családjával tölti ezt a szent ünnepet, mert ez így van jól! Karácsonykor nagyon jó sok sütit és édességet enni, mert az feldobja a hangulatot. Mindig legyél tele szeretettel, mert a karácsony az egy békés ünnep!
(Csató Barbara-Dorothy)

Boldog karácsonyt kívánok! Sok boldogság, vidámság, szeretet töltse be a szíved! Ne felejtse, a karácsony nem az ajándékról szól, hanem a családról, barátokról, akikkel együtt nevettek, nézitek a szép karácsonyfát. Gondolj bele, Isten adta a világot, a havazást, a karácsonyt, az örömet. Hidd el, jó, amikor a sok munka mellett van egy kis idő karácsonyfát díszíteni, sütit sütni, nevetni a szeretteiddel!
(Bogdán Tamara)

Karácsony alkalmából azt szeretném, ha a Föld minden emberének áldott karácsonya, boldog élete, egészséges gyerekei lennének és azt szeretném kívánni, hogy a család minden tagja legyen ott a karácsonyi vacsoránál és az év minden percében. Szeretném, ha a hajléktalanoknak is boldog karácsonya lenne! Szívemből kívánom!
(Tarr Tamás Károly)

Karácsonyi jókívánság: Jön a Mikulás! Karácsony! Szilveszter! Még ráadásul tesó szülinapja is decemberben lesz. Neked is? Ilyenkor van a szülinapod - az már picit sok. December eseménydús, építeni hóembert és a Mikulás a cipődet telerakja, cserébe mézeskalács és tej. Majd karácsony az év ünnepe, Jézus megszületett, a karácsonyfán 30 csillag lóg, a tetején fényes csillagom. Felruházva díszekkel szép fa, amin még világító, tündöklő, ragyogó dísz is van. Majd jön a szilveszter, pezsgőt iszik minden ember. A szép tűzijáték, majd a finálé, mindenki boldog, a központban vagy otthon nézik a szép tűzijátékot. Mindenkinek szép ünnepeket kívánok és a december jó kedvvel teljen el!
(Rácz Máté)

Karácsonyi jókívánság Karácsony alkalmából csak azt kívánom, hogy legyen szeretet ezen a világon! A rossz emberek térjenek jó útra, a szomorúak legyenek boldogak! Legyen békés karácsonya minden embernek és családnak! Nem tudok mást mondani, csak azt kívánni, hogy kellemes karácsonyi ünnepeket!
(Szarvas Lea Friderika)

Jókívánság Nem tudhatom, hogy ki vagy, de tudd, hogy Isten vigyáz rád egész életedben. Kívánom, hogy az új évved legyen szép és jó mint a karácsonyod is, és ha életedben akadályok állnak, ugord át, minden ajtót nyiss ki, és legyen a családodon áldás, barátaidon, életeden!
(Mezei Tamás)

Kívánok szép, áldott karácsonyt! Legyenek boldogak és egészségesek!
(Muszta Erick)

Először is, minden család töltse együtt a karácsonyát egy meleg helyen. Mindenki kapjon ajándékot mindenkitől. A szegény emberek is töltsék meleg helyen a karácsonyt. Mindenkinek teljen egy szép nagy karácsonyfára. Áldott, békés karácsonyt kívánok mindenkinek!
(Nagy-Kandó Bálint)

Jókívánságaim önnek aki olvassa, karácsonyra, újvev: Legyen gazdag és boldog karácsonya, és ha nem tudja jó körülmények között tölteni a karácsonyt, akkor érezze azt, hogy ott vannak a családtagjai és legyen nagyon boldog, mert a karácsony a szeretet ünnepe. Áldott ünnepeket kívánok!
(Plett Kristóf)

Békés karácsonyt kívánok mindenkinek! Remélem, egy gyerek sem fog virgáncsot kapni, hanem inkább csokit vagy játékot. Legyen fehér karácsony, a Jézuska mindenkinél járjon! Karácsonykor ne legyen veszekedés, inkább egy kis csokievés!
(Pana Martin)

Kedves olvasók! Szeretettel írok most önöknek. Szeretnék kellemes ünnepeket kívánni és remélem, hogy kicsiknek és nagyoknak, öregeknek vagy fiataloknak, úgy telik majd a karácsonya vagy az adventje, hogy szeretet van körülötte.
(Varga Izabella)

Bárki is olvassa ezt, legyen kicsi vagy nagy, öreg vagy fiatal, remélem boldogan telnek a karácsony előtti napjai. És mindenkinek azt kívánom, Legyen boldog a karácsony.
(Tordai Henrietta-Alexandra)

Kedves olvasók, kellemes karácsonyt kívánok mindenkinek, örömben, egészségben és szeretteink körében! Áldott ünnepeket kívánok mindenkinek!! Szeretettel,
(Ilonczai Zsófia)

A karácsony egy különös világ, amelyben ajándékokat kapunk és ünnepeljük a Mikulást és a Jézuskát. Sorban állnak a népek a templomban és mikor kondul a harang, akkor mindenki fohászkodik, imádkozik és kéri Istent, hogy egészségesek legyenek és hogy éljék meg a karácsonyt.
(Musta Edwin)

Akik ezt olvassák, gondolom tudják, hogy lassan itt a karácsony. Mindenkinek jó karácsonyt kívánok és remélem, mindenki sok ajándékot fog kapni. Szerintem ez egy jó ünnep. Kellemes karácsonyt kívánok mindenkinek!
(Csató Péter)

A karácsony a szeretetről szól. Ilyenkor soha ne legyen bánat vagy bú. Ezt jelentse az egész világnak e szó, karácsony. Lehet, hogy nem a legszebb az időjárás, nincs hó, csak hideg. Ám ez ne tartson vissza, a karácsony a szeretet ünnepe, ez jusson eszedbe! Kellemes ünnepeket kívánok!
(Hariton Nándor)

Teljes szívemből kívánok boldog karácsonyt és ünnepeket, hogy a Mikulás és a Jézuska időben odaérjen. Legyen teljes az ünnep! Szépen és vígan teljen!
(Béres Kristóf Márk)

Az én kívánságom az, hogy az ünnepeket mindenki töltse a családjával együtt és legyen mindenkinek boldog karácsonya!
(Lázár Dániel)

Karácsonyi jókívánságok: Nekem a karácsony a legkedvencebb ünnepem. Nem azért, mert kapok ajándékot, hanem azért, mert együtt van a család, békesség van köztünk. Kívánom mindenkinek, hogy legyen egy ádott, szép, békességteli ünnepe. Azt kívánom mindenkinek, hogy senki se szomorkodjon, búsuljon, ne legyen kedvetlen az ünnepek során. Kívánom, hogy legyen mindenkinek egy szép ünnepe!
(Ember Vanessa)

Loga Szilárd Áron

Karácsony

Itt van végre a Karácsony, Ma valóra vált az álmom. Ismét Jézust dicsérhetem, Ezért ajándékot hoz nekem.

Fenyő alatt sok ajándék, Mellette a vidám vendég. Anya, apa s gyerekek Itt az ünnep örüljete!

Örüljete, vigadjatok, Szíveteket megnyissátok! Legyen benne csak szeretet, Az Úr Jézus közöttetek.

*

Ó
DE JÓ
KARÁCSONY
SÜTIK RAKÁSON
PÚPOSAN A TÁLON
Ó
DE JÓ
SZUPER JÓ,
KEZEMBEN LEGÓ
A FENYŐFA ALATT TELÓ
Ó
DE JÓ
HULL A HÓ
ÖRÖM, VIDÁMSÁG,
MOSOLYGÁS, CSUDA JÓ
BOLDOGSÁG
SZERETET
BÉKESSÉG
SZERETLEK

A hajózható Szamos

— Széchenyi István törekvései Szatmáron —

A Szamos elválaszthatatlanul hozzátartozik a mindenkori Szatmárnémeti képéhez. És használták is a vizét, nem csak öntözésre, hanem szállításra is. Már a középkorban rajta úsztatták le a sót az Erdélyi-medence északi részéből, (majd később Désről is, Szatmárnémetin keresztül) nyugat felé. Ez viszonylag egyszerű szállítási módszer volt. Már a VIII., IX. századokban úgynevezett bődöncsónakokat használtak az úztatáshoz a Szamoson is. Ez tulajdonképpen egy fatörzs, melynek belsőjét kivájták — olcsó és kézenfekvő megoldás. Szatmár megyében 1963-ban Berenden találták meg Románia eddig felfedezett legnagyobb bődöncsónakját. A Szamos medréből húzták ki annak bal partjára földművesek a 13,2 m hosszú 0,9 m széles csónakot, amely ma is megtekinthető a Szatmár Megyei Múzeumban (egy másik, kisebb csónakkal együtt).

Az 1700-as években még vad medrében kanyargott a Szamos és szelte keresztül-kasul, darabolta a várost. A Somlyai Báthoriak a vízzel fogták körül a várat is. A mai Szatmárnémeti területét tekintve annak nagy részén mocsarat képezett a folyó. Aztán 1777-ben megkezdték a Szamos szabályozását és több lépcsőben (1847, 1907) alakították olyanná, amilyenek ma ismerjük. A szabályozásnak köszönhetően új területeket is kapott a város, így Hám János püspök beavatkozásának köszönhetően létrejöhetett a Kazinczy utca, de építhettek a Zárda környékére (Iparosotthon, a Református Gimnázium tornaterme), az István király tér területére (Irgalmasrendi Kórház, Polgári Fiúiskola — ma kórház).

És szintén a szabályozások tették lehetővé, hogy hajózhatóvá váljék a Szamos. Ennek álma már korán megszületett és akadtak, akik lépéseket tettek megvalósításáért. Így gróf Széchenyi István, aki a Duna és a Tisza hajózhatóvá tételében, a Vaskapu megépítésében is a legtöbbet tette (de ő építtette a Szatmárnémeti Araddal összekötő vasútvonalat is).

Ő a reformkorban (nem összekeverendő a reformáció korával, ez az 1825-től 1848-ig tartott újítási, modernizációs időszak) többször vendége volt városunknak, jó kapcsolatot ápolt Kölcsey Ferencsel, és még jobbat Berencei Kováts Lajossal, akinek Sándorhomokon volt birtoka és Szatmárnémetiben nagy háza.

Széchenyi 1846-ban és 1847-ben is egyeztetett Szatmár vármegye és a város hatóságaival a Tisza és a Szamos gőzhajózásra alkalmassá tételéről, 1847 nyarán pedig csak ezért utazott Szatmárnémetibe. Ekkor választották őt és Berencei Kováts Lajost Szatmárnémeti díszpolgárává. Szatmár nagyra becsülte őt. 1860-ban, halála hírére a Szatmárnémetiben gyászistentisztelet tartottak, egy évre rá, Kőszegremete határában a környékbeli földbirtokosok emlékoszlopot emeltek. 1882-ben Berencei Kováts Lajos Széchenyi Társaságot alapított a kultúra gyarapításáért és a magyar nyelv terjesztéséért, de könyvtárat, utcát is elneveztek róla, majd 2018. március 15-én leplezték szobrát a szatmárnémeti Deák téren (egyes információk alapján már régen is állt szobra Széchenyinek Szatmárnémetiben).

Visszatérve a hajózható Szamoshoz, Széchenyi terveit az 1848-as forradalom és szabadságharc kitörése miatt nem tudta teljesen megvalósítani, de miután a Szamos medrét rendszeresen kotorták, az 1900-as évek elején kisebb gőzhajók közlekedhettek rajta. Így a Regatta Szamos Csónakázó Egyesület hajója, mely a folyó városi szakaszán közlekedett és amelyiknek kikötője a Szamos-híd (közúti vas-híd) közelében állt. Ugyanitt az egyesületnek uszodája is működött. Ennek közelében horgonyzott a kotróhajó — ez a harmincas évek végéig állt ott, aztán sörözőt működtettek benne a hetvenes évek közepéig.

Szatmárnémeti Anno (Facebook csoport), egyéb Facebook megosztások, Wordpress.com, személyes felajánlások

A modern időkben fel-felmerült a Szamos hajózhatóvá tételének gondolata, de a kivitelezéshez nagy erők megmozgatására lenne szükség.

A régi képeken látható a hajó a Szamoson, de a régi strandok is fel-felbukkannak. Régen több strand is volt a Szamoson, így a régi vágóhídtól lejjebb a jobb parton a Vajnay-strand, valamint a Jelenik-strand. Az 1900-as évek második felében egyre hangsúlyosabbá vált a vasúti hídtól feljebb, a Szamos jobb oldalán létrehozott nagy strand. Itt a Szamos partján, de még a töltés és a Szamos között medencéket is kialakítottak, sportpályákat, csónakházat, hétközi házakat építettek. Az 1970-es árvíz utáni időkben épült ki jelenlegi területén a városi strand, a termálstrand, ami a 90-es évek végétől sokáig zárva volt, majd 2012-ben újraindított.

A Szamos ma is szervesen hozzátartozik a szatmári emberek életéhez, bár ma mintha kicsit távolabb helyezkednének tőle, mint az ötven, száz vagy kétszáz éve itt élt szatmáriak. Talán ideje lenne újra felfedezni.

Józsa János

Számodra, mit jelent karácsony?

A Karácsony szó hallatán sokan különböző díszekre, gömbökre, színes fényekre, csillogásra gondolnak. Vannak, akik az ajándékkal asszociálják és olyanok is vannak, akiknek a vallás, a hagyományok, a család, a nyugalom, a szeretet és a béke jut eszébe.

Karácsony. Leírva egy szó, de mit is mond számunkra? Régen, jelentése, üzenete nagyobb részt volt egységes, mint napjainkban. Ennek okát vallási oldalból lehetne vizsgálni, hiszen ez az egyik legnagyobb keresztényi ünnep, amikor is Jézus Krisztus születésére emlékezünk. Mára már a vallás kevésbé játszik nagy szerepet a nyugati társadalmakban. A hitvallás „már nem olyan trendy”, megkopott az értéke, pedig ez a keresztény ünnep, Jézus földi születésének emléknappja: az öröm és békesség, a család és gyermekség, az otthon és szülőföld ünnepe.

Mindezek fényében érdekes lehet egy másik kérdés: „Mire vágyik az ember karácsonykor?” A kérdés megválaszolásában segít, ha elgondolkodunk azon, hogy mi mire vágyunk/vágyunk. Nyilván nem vagyunk egyformák, ennél fogva vágyaink sem azok, illetve figyelembe kell vennünk, hogy az életünk melyik szakaszában vagyunk, mert amíg a gyermekek – és nem csak - az ajándékokra vágnak jobban, addig a felnőttek esetében mások a prioritások, kívánságok. Vannak, akiknek elegendő egy finom vacsora elfogyasztása, vannak akik békét, csendet szeretnének maguk körül, mégis a mai világban is a legjellemzőbb a nyugalom megtapasztalása és a lehetőség, hogy (minőségi) időt töltsünk családdal. Az ünnep népszerűsége, a vele kapcsolatos lelkesedés pszichológiai magyarázata az, hogy az emberekre jellemző, hogy szokásuk rabjai, hajlamosak ragaszkodni az ismerős dolgokhoz. Agyunk arra van huzalozva, hogy kognitív elfoglaltságokat használjon, azért, hogy az életben könnyebben működjünk. Ezeket a kognitív elfoglaltságokat tapasztalatok és meggyőződések alkotják, tehát egyénenként változó. Szociálpszichológusok szerint a hagyományok folytatásának oka abban rejlik, hogy az ember fél véget vetni az ismertnek az ismeretlen ellenében. Ez a következetes viselkedés segít a döntések meghozatalában, eszerint pedig elmondható, hogy mindig könnyebb visszalépni arra, amit egész életében tettél, mint az ismeretlen felé fordulni.

Az emberek vágnak a nosztalgiára. Amint belépünk a decemberi hónapba, lakóhelyünket befedik a fények és az illatok, amelyek elindítják az emlékek termelését. Megelevenedik a gyermekkorunk, sóvárgást érezhetünk múltbéli dolgok után. Erre alapoznak a kereskedők, erre építenek marketinget: megállapították, hogy az illatok vonzó hatást keltenek, a zene pedig befolyásolja a hangulatot és az idő felfogását. Ennek értelmében, egy 2005-ös tanulmány szerint, az illat és a zene közötti tökéletes egyensúly hatására az emberek több időt töltöttek az üzletben és nyilván az eladás is emelkedett. Azt is megfigyelték, hogy a zene tempójának is hatása van a vásárlásra. A lassú ritmus lelassítja a vásárlókat, így több időt töltenek az üzletben, és nagy valószínűséggel több mindent vásárolnak. Ezzel szemben a gyors ütemű dallamok gyorsítják az ügyfeleket. A karácsonyi díszek, fények pozitív hatással vannak az emberek érzésvilágára. Kimutatták, hogy a karácsonyi díszek felkeltik az öröm érzését, amely stimulálja a dopamin szintet, hatására neurológiai változás indul be, amely hormonálisan is kimutatható a szervezetben, hiszen fokozza a boldogsághormonokat. Amy Morin, pszichoterapeuta szerint: „Sokak számára a karácsonyi díszek korai felhelyezése egy módja annak, hogy visszatérjenek a gyermekkorukba”.

Egy neurológus szakemberekből álló team (A. Hougaard és társai, 2005), fMRI vizsgálatokat végeztek, amelyben az ünnep hatását nézték és kimutatták, hogy agyunkban létezik egy „karácsonyi hangulat hálózat”, amely több kortikális területet foglal magában. Ez az agyi hálózat szignifikánsabban nagyobb aktivitást mutatott azok-

nak az embereknek az agyában, akik karácsonyi tradíciókkal ünnepelek, szemben azokkal, akik nem rendelkeznek hagyományokkal és semlegesen asszociálják az ünnepet.

Kutatók azzal is foglalkoznak, hogy az embereket személyektől függően típusokba sorolják aszerint, hogy hogyan viszonyulnak és hogyan ünnepelek karácsonykor. A legismertebb karácsonyi típus a tradicionális, akik számára a megfelelés és a fényűzés a lényeg. E hagyományörzés része a karácsonyfa (aból is a legnagyobb), amely alatt rengeteg az ajándék. Aláfestésnek illatos gyertyák és karácsonyi dalok, a házban sürgés-forgás. Ennek gyökeres ellentéte a racionális típus, akik érzelmek nélkül, észszerűen tekintenek az ünnepre. Leginkább a haszonelvű, gyakorlatias és a fantázia nélküli emberek tartoznak ide. Értelmezésükben, a karácsonyfa az erők kiirtására szolgál, az ajándékozás fölösleges pénzkidobás, ami a karácsonyi hangulatot illeti, nem más, mint nyálás érzélgés. A mohónak is nevezhető típus a hedonista, akik célja a dózsölés, az élvezetek hajszolása-halmazása. Az ünnepet ételreceptekkel asszociálják, ahol a család és a társaság a díszlet része: (L) együnk együtt! Az ajándékozás csak formalitás. A legijesztőbb kategóriát, a hevenyészett típust, a totális érdektelenség jellemzi, akik az ünnepre mint egy átvészeldő teherre tekintenek. Számukra az ünnep csak nyűg, a karácsonyi műsorok irritálóak, a gyerekzsivaj pedig zavaró láрма. Mivel az otthon melege nem ad számukra megnyugvást, ezért gyakran még szenteste is dolgoznak. Akik az ajándék megvásárlását az utolsó pillanatra hagyják és a haverokkal a sörözőben élék túl ezeket az ünnepnapokat, őket is ide sorolják. Azok az emberek, akiknek a legfontosabb a szereteikkel való együttlét, minden színészkedés nélkül, ők az eklektikus típus. Nem az ünnep körüli felhajtások és az ajándékozás a céljuk, nézeteik szerint mindezekre eleget tesznek a hétköznapok. Számukra az ünnep a meghitt családi együttlétről szól, ahol mindenkit önmagáért szeretnek.

Milyen hatása van az ünnepnek az emberi kapcsolatokra?

Klisé, de a karácsony valóban csodákra képes! A karácsonyi hangulat segíthet kapcsolatokat helyrehozni, erősíteni, ugyanakkor gyengíteni vagy akár elszakítani. Ekkor lehetőségünk van szeretteinkkel együtt pihenni, feltöltődni és megújulni a mindennapi élet stresszei után. Az együtt sütés/főzés, az együtt megnézett kedvenc filmek, a különböző családi játékok, a közös éneklések, mind-mind olyan élményt adnak az ember számára, amelyek felejtethetlenné válnak. A rohanó hétköznapokból, a mókuserékből való kilépés teret enged a családdal kapcsolatos gondolatok rendezésére, a családtagokkal való kapcsolatok elmélyítésére, illetve konfliktushelyzetek tisztázására. A mai rohanó, felgyorsult világra jellemzőek azok a családok, ahol a családtagok nem tudnak elegendő időt együtt tölteni. Ennek több oka is lehet: vannak, akik sokat dolgoznak, vannak, akik a határkapuk megnyitása által új lehetőségek reményében külföldre telepedtek le. Az is előfordulhat, hogy a kapcsolatok minőségében történtek változások: út közben valami megváltozott a viszonyukban. Fontos, hogy tudjuk, hogy soha nem késő tisztázni, helyrehozni dolgokat! Ne gondoljuk azt, hogy már elkéstünk, vagy hogy úgy sem ér semmit, hanem igenis, a családi kapcsolatokon javítani mindig lehet, legfőképpen ha a családtagok még együtt élnek. Mindez életszakasztól (gyermek, serdülő, felnőtt, idős), nemtől függetlenül egyaránt vonatkozik mindenkire. Előfordulhat, hogy az ünnepi hangulat negatív érzéseket is a felszínre hoz. Vannak, akik szeretteik elvesztésére emlékeznek, szomorúak, hogy nem lehetnek már együtt a szeretet ünnepén, de dühösek is lehetnek a történetért. Ritkább, de vannak, akik az eltávozottakkal való együtt töltött, boldog pillanatokra gondolnak. Ők már

a gyász feldolgozásának utolsó fázisában, az elfogadás szakaszában vannak. Amy Morin szerint: „Azoknak az embereknek, akik elvesztették szeretteiket, az ünnepek segítenek emlékeztetni arra a boldog alkalomra, amelyet a múltban vele éltek át. Az ünnepi dekorációk korai felhelyezése segíthet abban, hogy jobban kapcsolódjanak az adott emberhez”.

Az ünnepeken negatív emóciókat élhetnek át azok a személyek, akik családi szerkezetében, működésében, dinamikájában valamilyen krízis lépett fel. A problémás családi szerkezet kapcsán elsősorban a csonka családokra, elvált szülők gyermekeire, árvákra gondolok, illetve az olyan családi szerkezetekre, amelyekben sérül a gyermek. A díszharmonikus családokra jellemzők a családon belüli viszályok, előfordulhatnak bántalmazások. Az elszenvedett sérelmek, az átélt fájdalmak, illetve az elmaradt harmonikus családi légkör emlékei a karácsonyi ünnep folyamán felerősödhetnek, felszínre kerülhetnek.

Hiszek abban, hogy a karácsony a szeretett ünnepe, amikor meghittent együtt vagyunk azokkal, akiket szeretünk. Ez a legfontosabb, ez az alapgondolata. Aztán, hogy egyesek ezen felül mivel töltik meg ezeket a napokat, az emberfüggő: vannak, akik gazdagabban ajándékoznak, vannak, aki valami finomat készítenek, mások együtt énekelnek. Úgy gondolom, hogy ha számunkra az ünnep üzenete a szeretteinkkel való együttlét, a béke, és a szeretet, akkor az már csak másodlagos, hogy ezt ki mivel bővíti ki. Ne feledjük, nem a bőséges asztal, az ajándékok, és a roskadozó fenyőfa jelenti az ünnepet.

Manapság azonban valami mégis hiányzik. De mi az, ami hiányozhat? Talán éppen a hagyomány, talán az, hogy nem készülünk időben az ünnepre, így nem tudunk átszellemülni. Talán az, hogy az ajándékozást tartjuk a legfontosabbnak, erre helyezünk nagy hangsúlyt ahelyett, hogy a nyugalmas, békés és szeretetteljes ünnephez keresnénk meg a kulcsot. A hagyományokat bizonyos szempontból unalmasnak, divatjamúltnak nevezhetjük, de a hagyományok az identitás és a csoporthoz tartozás mutatói. Ez az oka annak, hogy a karácsonyi időszakban az emberek úgy érzik, mintha valaminek a részesei lennének és nagylelkű hangulatba hozza őket.

„Ne a hóban, csillagokban, ne ünnepi foszlós kalácson, ne díszített fákon, hanem a szívekben legyen karácsony!”

Kívánok mindenkinek: Áldott, Békés, Boldog Karácsonyt!

Reszler Brigitta pszichológus

Évek óta a Szatmárnémeti régi és új központját összekötő Coposu sétányon egy román nyelvű tábla, a „szatmári kulturális emlékezet” 93 kiemelkedőnek vélt személyiségének állít emléket. Elsősorban a város és a megye magyarsága, de az elszármazottak, a máshol élők számára is megalázó, hogy csupán 28 magyar nevet olvashatunk le a táblácskákról. Ez a 30%-os arány még úgy is alulreprezentált, ha a jelenlegi, közel 40%-os népszámlálási adatokat vesszük figyelembe. Amennyiben viszont az elmúlt ezer esztendő, vagy csupán az utóbbi száz-kétszáz év arányait, valamint minőségi megvalósításait elemezzük, akkor még inkább szembeötlő az aránytalanság. Statisztikát készíttettem: a nevek között tíz román pap és három rabbi mellett három közismert római katolikus főpap (Schlauch Lőrinc, Scheffler János, Hám János) és egyetlen protestáns lelkész szerepel. Éspedig Nagykároly szülötte, a református esperes és bibliafordító Károli Gáspár, aki közel fél évezred távlatában is valóban az emlékezetben él. Sokan ismerik, hallottak róla, szellemi öröksége mondhatni halhatatlan. (Vajon az előbbieket is megmaradnak az utókornak sok száz év múlva?) Azzal egyetértek, hogy a papokra mindenkor nagy szerep hárult és hárul az identitás, akár a nemzeti kultúra megőrzésében. Az aránytalanságot azonban nem hagyhatom szó nélkül. Vajon Károli óta Szatmár megyében, Szatmárnémetiben nem élt és alkotott olyan református lel-

kész, aki megérdemelné az utódok, a hívek, a mai lakosok „kulturális emlékezetét”? Sajnos, jól ismerjük a politikai viszonyokat és játszmákat, az utóbbi évszázadban pozitívan diszkriminált többségi nemzet hozzáállását. Egyrészt gyakorta saját képviselőik érdemen felüli kiemelésével és hősisítésével, másrészt grandomán tervekkel és megvalósításokkal óhajtják kompenzálni az ezeréves magyar történelem miatti frusztráltságukat.

És mit csinálunk mi, magyarok? Tehetetlenségünk árjával sodródunk. Mit csinálhatnánk? Jelen példánál maradva: véleményem szerint megalázottságunkat és kisebbség-érzésünket akkor sikerülne semlegesíteni, egyúttal tehetetlenségünknek is gátat szabni, amennyiben ellensúlyozásként létrehoznánk a valós „szatmári magyar kulturális emlékezetet”. Tanácsi határozatra nem számíthatunk, de bizonyára akad még olyan egyházi terület vagy magántulajdon, ahova az elmúlt száz, ezer év legjelesebbjeinek emléktábláját felavathatnánk. A jegyzéket ezúttal magyar szakemberek állítanák össze. Mindez elérhető anyagi ráfordítással, önerőből megvalósítható. Első támogatónak máris ajánlom. Anyai nagyapám, Sárközi Lajos református lelkész, egyházi író, Szatmárnémeti jeles közéleti személyisége bizonyára felkíváncsozna a listára. Az újra, mert a meglevőn csak főgondnokának, Bakcsy Gergelynek jutott hely, mint „kulturális mecénásnak”. Nem lesz ármazotti

elfogultság beszél belőlem, elégséges áttekinteni Sárközi Lajos igen gazdag és sokoldalú egyházi, irodalmi, közművelődési, közösségi, jótékonyági ténykedését, amely még inkább felfelé ívelhetett volna, amennyiben életének utolsó közel két évtizedét nem a legsötétebb és legkegyetlenebb kommunista diktatúra éveiben kellett volna leélnie. Prédikációs- és imádságos könyvek, saját maga által kiadott káté, elbeszélések és karcolatok, humoros írások szerzője, de írt mesejátékot és színművet is. Harmadmagában szerkesztette és kiadta a Protestáns Naptárt, valamint a Szatmári Református Híradót. Tucatnyi közeleti tisztséget töltött be: a Kölcsey Kör, a Magyar Párt, a Dalárda, a Jótékony Nőegylet elnöke, a Református Gimnázium igazgatótanácsi tagja, az Iparos Otthon vezetőségi tagja stb. Egyházi és világi beszédei megszívlelendő gondolatokat, hitvallásokat fogalmaznak meg. Szatmárnémeti beiktatása során mondott prédikációjában a fő gondolat: az áldozatosságban is a szeretet a lelkipásztorkodás lényege. A Kölcsey Kör elnöki székfoglaló beszédében szép gondolatok sorakoznak a kultúráról, egyik-másik személyes vallomás: „Én a mi kisebbségi sorsunk borulatában is törhetetlen derűlátó vagyok abban a tekintetben, hogy éppen a kultúra, a közös hazában élő valamennyi nép kultúrájának szent egységbe tömörülése hozza meg a belső és külső kiegyensúlyozódás sóvárgott boldogságát.” A legjellemzőbb és

legátfogóbb ábrázolás a palástos Sárközi Lajos. Aki leginkább olyan történelmi korokban szolgált, amikor a kisebbségi sorsban élő magyarság számára az egyház nemzetmentő és identitást megőrző szerepe felértékelődött. Amikor színházainkban és társas összejöveteleinken csakis cenzúrázott szövegeket lehetett tolmácsolni a hallgatóság felé. Amikor lapszerkesztőinknek fanyalogva bár, de kötelező módon a Satu Mare hivatalos megnevezést kellett használniuk szülővárosuk megnevezésére. Ekkor a diplomokban vasárnapról vasárnapra, alkalomról alkalomra és kiemelten ünnepeink alkalmával csorbíthatatlanul hangzottak el Jézus példabeszédei, költőink üzenetei, papjaink — akár madárnyelven kimondott — vigasztalásai Szatmárnémeti hívei számára. Az akkori nemzedékek a templom és az iskola holdudvarában tudták megtartani magyarságukat és emberségüket. A sziguranca, a szekuritáté emberei is jól tudták, hogy papjaink a nemzet óriásai, vagy legalábbis azok lehetnek. Ezért tartóztatták le több alkalommal is.

Sárközi Lajos életének a közelebbi megismerése, szavaitak és gondolatainak a megértése a jövőbe mutat. Értékeink megbecsülését, az áldozatkész feladatvállalás szükségességét és kihívásait, a közösség szolgálatának felemelő szépségeit tanulhatjuk tőle. Élete és munkássága hitet, reményt és mindenkélt szeretetet sugároz.

Dr. Ábrám Zoltán

Bogdándi kulturális körkép

Bogdánd a Szilágyság észak-keleti részén fekszik, a Mázsa nevű patak mentén körülbelül négy kilométer hosszan. Egytornyos falunak is szokták nevezni, lakossága színmagyar. Az 1970–80-as években csaknem 2000 ember lakta, a lélekszám mára 1000 alá apadt.

Ha Szatmár irányából az E 81-es főúton haladunk Zilah irányába, Alsószopornál le kell térni balra, át a vasúti síneken, át a Krasznán és 14 kilométer megtétele után meg is érkezünk Bogdándra. 1968 előtt a történelmi Szilágysághoz tartozott, Szilágycseh rajonhoz, de az új közigazgatási átrendezéskor, a megyésítéskor Szatmár megyéhez csatolták. Tény, hogy akkor is, 1968 előtt is peremterület volt, s az is maradt utána is.

A település neve: Bogdánd, a Bogdán személynév -d képzős származéka. (lásd Kis Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára, Bp. 1988, I. köt., 228.old.) A név szláv származású, jelentése „Isten ajándéka, adománya”. A Tövisháton több ilyen -d képzős településnév van: Hadad, Nádasd. Kövesd stb. Ezek mind Árpád-kori települések. Egykoron királyi birtokok voltak, valószínűleg 1368-ban kerültek családi birtokba Nagy Lajos rendelete alapján. Bogdánd a kusalyi Jakcs család, a bélteki Drágfi és legtovább a Wesselényi család történelmével kapcsolódik össze. Neve a Leleszi Konvent dokumentumaiban szerepel először 1349-ben Másatelek, Magdand változatban. A Bogdánd névváltozat először 1383-ban fordul elő az okmányokban.

A monda szerint a kezdetben mindössze négy családból álló lakosságot a kusalyi várból telepítették a mostani templom nyugati oldalára. A Lengyel és Szekér családnév kihalt, de a település életképességét mutatja, hogy a bogdándiak 1625-ben már kiváltak a hadadi egyházból, ahova „leányegyházként” tartoztak, és „maga tart praedikátort” Szentmihályi István tiszteletes személyében. Bunyitai Vince szerint már 1470 előtt állt köteploma, csak azt lerombolták, s e templom alapjaira épült a mai templom több lépcsőben, míg végleges formáját 1863-ban érte el, amikor a meggyengült torony helyébe egy téglából épült tornyot építettek.

A korabeli hadi és egészségügyi állapotok a Tövishát falvait sem kímélték, így Bogdándot sem. 1650 és 80 között a németek felégették a falvakat, s majd csak az 1700-as években települtek vissza az elmenekült emberek. 1742-ben pestis pusztított a vidéken, Korondon alig marad élő ember, Hadadon 174-en, Ákoson 248-an pusztultak el. Bogdándról nem maradt fenn adat, de valószínűsíthető, hogy a nagyméretű lakosságfogyás miatt rendelte el Mária Terézia ezeknek a falvaknak a betelepítését. Petri Mór szerint Bogdándra és Diósadba székelyeket, Hadadba pedig németeket telepítettek. Itt keresendő talán a magyarázata annak a megfigyelésnek, hogy a környéki falvakban élők mind észrevették a bogdándiak érdekes, telt á-s beszédét.

Bogdándon soha nem volt könnyű az élet. De hát hol könnyű? Az általános gazdasági fejletlenség, a régi termelési technológiák, az agyagos föld alacsony termőképessége mind-mind nehezítette az emberek életét. Ez a föld rengeteg munkát ad, de kevés termést. Kimondott nagybirtok nem alakulhatott ki a birtokmegosztások miatt. Őt-hat gazdának volt tíz hektár feletti földje, de ezek az emberek ennek voltak a rabjai. Apámtól tudom, hogy már tízéves korában járt szántani két ökörrel.

Tollforgatók Bogdándról

A Korunk folyóirat 1937. októberi számában megjelent egy fájdalmas írás Kovács Katona Jenő tollából Egy kallódó szilágysági falu címmel. Kovács Katona Jenő 1937. április 15-én járt Bogdándon, átutazóban. Róla tudni kell, hogy a

tőlünk 14 kilométerre lévő Alsószoporon született, apja kocsmáros és hentes volt. Ezzel csak azt jelzem, hogy ő nem a paraszti világból érkezett, s ezért nem is biztos, hogy jól látta a paraszti társadalmat. Ebben az időben szedte áldozatait egy nagyon súlyos kanyarójárvány, bogdándiason „pepecs”. Tizenhét áldozata volt a kórnak, főleg gyermekek voltak kitéve a legnagyobb veszélynek. Április 15-én hat elhunyt kisgyermek temetésére készült a falu és lelkipásztora, Paál Károly. Ekkora tragédiáról nem lehetett sem meghatódottság, sem felháborodás nélkül írni, ezt tette Kovács Katona Jenő, de olyan nagyon erős kifejezéseket is használt, miszerint „a lassú degenerálódás lejtőjén álló nép” által lakott, „elhagyatva és lassú halállal eljegyezve” élő, akkor 1200 lakost számláló faluban tapasztalható a „közöny a kultúra iránt”, valamint „feltűnő a népművészeti szegénység”. Pedig 1932-ben a Hadas Ferenc karnagy által vezetett bogdándi dalárda Nagybányáról a második díjat hozta el, egy ezüstserleget, amely a református egyházközség birtokában ma is látható.

A bogdándiak nem ismerhették ezt az írást, mivel a Korunk ritkán vagy egyáltalán nem jutott el falura, Bogdándra legalábbis nem. Valószínű, hogy ez a szörnyű falukép tette kíváncsivá a Korunk újabb csoportját 1971-ben, amikor a falut felkeresték. Az ő véleményük tömören ez volt: „mi már nyomát sem találtuk ennek az állapotnak”. A „bomba” igazán 1977-ben robbant, amikor Jordáky Lajos megjelentette a Testamentum sorozatban Kovács Katona Jenő néhány írását, köztük az Egy kallódó szilágysági falu címűt is. Ezáltal az 1937-ben született írás már minden bogdándi vagy onnan elszármazott ember számára ismertté vált. Muzsnay Árpád eljött Bogdándra a könyvvel együtt, összehívott idős férfiakat és nőket, fiatal értelmiségieket (két tanárt és egy közigazdást), és Sipos László tanár úr felolvasta előttünk az írást, majd pedig részleteiben is kitért az általam is idézett sértő kijelentésekre. Az idők a szegénységről szóló részeket, a kanyarójárványt, a lakásviszonyokat nem vitatták, de ők sem tudták elfogadni a sértő szavakat. A falu szellemi képességeiről hadd mondjam el a teljesség igénye nélkül, hogy az eltelt 40 évben Bogdándról tizenegy lelkipásztor került ki, 27 oktató (tanár, tanító, óvónő), egy kutató fizikus doktor Németországban, egy kutató biológus doktor az oxfordi egyetemen, mérnökök, ügyvédek, közigazdászok, egészségügyben dolgozók s nem utolsósorban mesterek, ügyes kezű és tisztességes munkások. Pár évvel ezelőtt a bogdándi iskola tantestülete 90 százaléka hazaiakból állott. 1982 januárjában ellátogatott Bogdándra Beke György író is, anyagot gyűjtve a Boltívek teherbírása című könyvéhez. Ismét szóba került a Kovács Katona Jenő írása, ismét feltéptük a régi sebet. Beke viszont már egészen más véleményre jutott: „Mégsem mindennapi falu ez a mai Bogdánd. Szatmár megyében egyenesen az elsők közé illik, ha a hagyományos közművelődés mércéje alá állítjuk.” (Beke György Boltívek teherbírása, Kriterion, 1983, 395. oldal)

A Rozsmalint jelenség

Az 1970-es évek elején indult útnak a Megéneklünk, Románia! fesztivál azzal a céllal, hogy az ország lakossága, „románok, magyarok, németek és más nemzetiségűek” dicsőítsék a „Kárpátok génusza”, Nicolae Ceaușescu és felesége hőstetteit. Hát, a magyarság részéről nem volt nagy tolongás a színpad iránt. Bogdánd községében a korondiak és a bábcaiak már elzengedezték kötelező „ódáikat”, s bemutatták a híres korondi táncot is. 1976-ban jött az akáz: a bogdándiak is részt kell, hogy vegyenek a fesztiválon. Szegény Nagy-Bántó Lajos, a községi párttitkár helyettese nem volt mit tegyen: elindult a faluban, s próbálta meggyőzni a fiatal házасokat, de kevés sikerrel. Márkus Erzsébet tanítónőt inkább papné minőségében kérte, hogy segítsen, hiszen a

papnének csak szégyellik nemet mondani. Igaza volt, sikerült is hat pár táncost összeverbuválni a próbára, ahol Nagy Erzsébet foglalkozott a táncoktatással.

Különösebben nem a tánctanításon volt a hangsúly, táncolni ugyancsak tudtak ezek a párok, hanem a koreográfiát kellett úgy összeállítani, hogy abba beleférjen a teljes bogdándi táncrend. A körzeti döntőn Alsószopron teljes volt a siker, következhetett a megyei döntő. Közben Sipos László tanár úr lett a művelődési otthon igazgatója, s így ő vette át a tánc csoport irányítását. A legelső tennivaló az volt, hogy a csoportnak nevet adnak. Tőle származik a rozsmaring virágról elnevezett, bogdándi változatú Rozsmalint név. A megyei döntőbe való jutás lázba hozta a falut. A koreográfus továbbra is Nagy Erzsébet maradt, de a tanár úr még szakképzett koreográfust is szerzett, igaz, nem népitánc-oktatót, hanem balett-táncost a mozgások csiszolásához, a látvány kialakításához. A megyei szakaszon már 12 táncospárból állt a csoport, kifogástalan bogdándi viseletbe öltözve. A férfiak árvalányhajás kalapot, vászon inget kék gombbal, piros és zöld virágokkal díszített lajbit (pruszlit), pricsces fekete nadrágot és csizmát viseltek. A nők a fejükön keszkenőt hordtak, vászon inget, színrozott pruszlit, pliszérozott vászonpendelyt, rövid szárú csizmát és kötényt öltöttek. Látványos, mutatós és bizalomkeltő volt a megjelenésük a színpadon, és a siker nem is maradt el, ezzel továbbjutottak a megyeközi döntőre, Nagybányára. Ilyen sikerre azért senki nem számított. Utána már senkinek sem kellett könyörögni, ha táncosra volt szükség, szívesen jöttek.

Ennél is nagyobb siker született a következő rendezvény-sorozatban, amikor a bukaresti országos döntőig jutott a csoport. Sipos László erre a koreográfiát nemzedékek táncává alakította át. Így két gyermek-, 12 felnőtt- és négy idős pár járta a bogdándi táncrendet a Rapsodia Română színpadán. A Rozsmalint nagy sikereit hozó bogdándi táncról álljon itt egy szakmai vélemény Matyi Istvántól, aki a zilahi Terbete tánc csoport szakmai irányítója: „A Tövishát és egyben a Szilágyság leghíresebb néptánc csoportja a bogdándi Rozsmalint. Az évtizedek óta működő csoport tagjai házások, és többségük a 40-50-es korosztályt képviseli. Táncukban a Tövishát és környéke dalait, néptánc-motívumait mutatják be nagy hozzáértéssel, csaknem hivatásos szinten.”

Közben népszerűségünk egyre nőtt. Egyre több meghívást kaptunk rangos fesztiválokra, tánc ház-találkozókra, például Bálványosfürdőre, Sepsiszentgyörgyre, Székelyudvarhelyre, illetve Szejkefürdőre. A Megéneklünk, Románia! fesztiválon még háromszor jutott a csoport az országos döntőbe: Marosvásárhelyre, Zilahra és Medgyesre. A csoportra a Román Televízió magyar adása is felgyelt, kijöttek és Bogdándról filmet készítettek, amelyből a tánc sem hiányozhatott. Így a csoportot a román közönség is megismerte. Egy alkalommal Adrian Păunescu, az RTV 1970-es évekből az Antenna az önké műsor szerkesztője Szatmárnémetiben az Északi Színházban forgatott. Erre a szervezők a Rozsmalint Tánc csoportot is meghívták. Enyhén fogalmazok, ha azt mondom, hogy féltünk Păunescu kiabálásaitól, erős hangjától, megjegyzéseitől és katonás szigorától. Előttünk zavart le a színpadról egy avasi agitprop-csoportot tartalmi okok miatt. És láss csodát, a bogdándi csoporttal kedves volt, jó kedvű és megdicsérte a produkciót, hadd lássa a „hőn szeretett”, vagyis Ceaușescu, hogy milyen csodákra képesek a kisebbségiek.

Az 1980-as években már eljuthattunk Magyarországra, Nyíregyházára is, és különösen jó kapcsolat alakult ki a Nyírség Tánc csoporttal. 1989. augusztus 18-án Vásárosnaményba hívtak a Tiszaparti fesztiválra, amit augusztus 20-án tartottak, de előtte elvittek az úgynevezett „Senki földjére” Beregsurány és a szovjet határ közé.

Folytatása a következő oldalon

Folytatás az előző oldalról

Itt is zajlott egy ünnepség a Páneurópai Piknik keretében. Nem gondoltuk, hogy történelmi pillanat részesei vagyunk. Még álltak az őrtornyok a határon, bennük a géppuskás katonák, lent a színpadon pedig a bogdándi Rozsmalint ropta a táncot. Katona Tamás történész és Ivan Abaimov nagykövet voltak az esemény szónokai. Feledhetetlen volt a pillanat nagyszerűsége. Akkor még nem tudtuk, hogy az osztrák–magyar határon azokban a pillanatokban verték a vasszeget a kommunizmus koporsójába.

Az 1990-es években gyakran jártunk külföldön: Nyíregyházán, Nagykállón, Mátészalkán, Baján, Szentendrén, a kárpátaljai Nagyszőlősen, Felvidéken, sőt, egy bécsi út is szinte sikerült.

1999. december 9-én Sipos tanár úr, a bogdándi iskola akkori igazgatója, a falu mindenese alig 51 évesen elhunyt. Az együttes vezető, irányító nélkül maradt. 2000 januárjában a csoport tagjai összegyűltek az iskolában, és arról tanakodtak: hogyan tovább? Mivel Sipos tanár úr szakmai utódja én lettem, a csoport tagjai azt akarták, hogy a Rozsmalint irányítását is én vegyem át. Másfajta elfoglaltságom miatt erre nem vállalkoztam, így vette át az irányítást egy háromtagú bizottság. A Lacitól megszokott lendület, felívelés megtorpant, majd hanyatlani kezdett, hiszen az ő ismertsége és elismertsége nem volt elhanyagolható tényező. Ráadásul közben eltelt 25 esztendő, s a csoport nem tudott megújulni, mert nem volt utánpótlás: egyszerűen nem volt, aki az egyre idősödő hajdani fiatalok helyébe lépjen. A közben megnyílt európai határok lehetővé tették, hogy fiataljaink külföldön keresenek megélhetést, boldogulást. Ennek dacára összejött még néhány falunapi fellépés, illetve otthoni szereplés, és lassan-lassan legördült a függöny. Így önmagát számolta fel a hajdan sok szép sikert megélt Rozsmalint.

Ennek ellenére nem halt ki Bogdándon a néptánc, az elődeinktől kapott örökség. Azóta is gondos kezek irányítják a kicsik lépteit, és biztosítják számukra a fellépési lehetőséget. Kürti Csilla, Debreni Noémi és Balogh Raluca tanárok lelkesedése, szakmai hozzáértése biztosíték lehet a folytatásra.

Az amatőr színjátszás

Egyedi jelenség volt a Tövishát eme szegletében a felnőttek körében az amatőr színjátszás. Természetesen, ennek is Sipos tanár úr volt a mozgatórugója. Éppen ő nyilatkozta Beke György már idézett könyvében: „itt nem kell nógatni az értelmiséget, mozdítsunk már valamit, a műveltség emelheti ki Bogdándot ebből a katlanból.

Ahol az értelmiség tudja a dolgát, ott hamar akadnak segítőtársai.” A bogdándi értelmiség úgy látszik, tudta a dolgát. Minden szilveszterre egy-egy veretes darabbal készültünk, amit természetesen egy-két hónapi próba előzött meg. Decemberben, főleg a színpadi próbák idején nem volt irigylésre méltó szórakozás a hideg, fűtetlen kultúrházban próbálni órákon át. De közben rájöttünk, hogy milyen összetartó, közösségépítő ereje van az így eltöltött óráknak. Felsorolnék néhányat a bemutatott színdarabok közül: Heltai Jenő: A néma levele, Tamási Áron: Énekes madár, I. L. Caragiale: Egy viharos éjszaka, Sütő András: Fügedes, Molnár Ferenc: Doktor úr, Móricz Zsigmond: Úri muri, Örkény István: Tóték. Németh László: A két Bolyai című darabja lett volna a következő, de ez már elmaradt. 1987 szilveszterén mutattuk be a Tótékat. Tragikomédia egy falusi színpadon? A darab témája nem volt veszélytelen 1987-ben. A 2. magyar hadsereg doni katasztrófájáról beszélni több mint 300 ember előtt? A szellem kommandósai igen csak éberek voltak még ezekben az időkben. A közönségünk megértette a darab üzenetét, s mi is megúsztuk a bravúrt.

Ezek az előadások nem egyetlen alkalomra születtek. A szilveszter utáni hónapokban rendszerint vendégjárásra indultunk a környező szilágysági falvakba. Amikor az RTV magyar adása, Labancz Fridaék nálunk jártak, és a hétfői magyar adás részére forgattak, a bogdándi tánc mellett Tamási Áron Énekes madár című bogdándi előadását is felvették. Ezek után már nem is csoda, hogy a szatmári Északi Színház társulata évente két előadást is tartott Bogdándon, sőt Móricz Zsigmond Sári bíró című darabját először Bogdándon mutatták be, s csak a következő nap Szatmárnémetiben. Két-két alkalommal járt nálunk a Maros Állami Népi Együttes és a Hargita Állami Népi Együttes.

A dalárda

A szilágysági falvak egy részére sajnos, jellemző volt abban az időben a kultúrával szembeni igénytelenség. Ellenben a Bogdándon 1931-ben megalakult dalárda 1932-ben már második díjjal tért haza a nagybányai kórustalálkozóról. Ez a dalárda a mai napig létezik, működik, elmondhatjuk tehát, hogy Bogdándon 84 éves a kórusmozgalom. Még a legdühöngőbb kommunista időkben sem szűnt meg, ugyanis egyházi ünnepeinken mindig fellépett a dalárda. Éppen ezekben a szörnyű években tudott a dalárda a nemzeti önismeretünk ébren tartója lenni. Egy más kulturális és szellemi szintet jelentett, amikor Mészáros István tanár úr is csatlakozott a kórushoz. Ki feledheti el a konferansziéit, a versmondását vagy egykori tanítványai versmondását, akik művészi szintre emelték Bogdándon a műfajt? Igazi ünnep volt, amikor Tóth Kati, Nagy Márta és Sáránci Annamária verset mondtak. Így lelt otthonra a bogdándi református templomban Wass Albert, Márai Sándor, Sajó Sándor, Ady Endre, Dsida Jenő, Petőfi Sándor, Arany János, Juhász Gyula, Reményik Sándor és még sokan mások. Ezek a szavak eljutottak a testvérgyülekezetek hallgatóihoz is Barótra, Koltóra, Szilágysomlyóra, Szilágycsehbe, Kecelbe.

Muzsnay Árpád is szeretettel emlékszik vissza a '90-es évekre, amikor a szatmárnémeti székesegyházban megrendezett magyar egyházi kórusok találkozásán a bogdándiak külön színfoltot jelentettek, és mind hangzásban, mind kivitelezésben sikeresen vehették fel a versenyt a máramarosszigeti, nagybányai, nagykárolyi, szatmárnémeti kórusokkal. Nagy-Kis Mihály karnagy úr most is szívesen foglalkozik velük, pedig már a 80-at tapossa. És ami még fontos: ők azok, akik a lelkipásztor után ballagva, énekeikkel elkísérik a reformátusainkat az utolsó útjukra.

A Nemzetiségi Néptánc-fesztivál

A Rozsmalint Táncsoport hirtelen jött sikerén felbuzdulva Sipos tanár úr azzal az ötlettel kopogott be a Művelődési Főosztályra Szatmáron, hogy mi is szeretnénk egy fesztivált szervezni

magyar csoportok részvételével. Ugyanis Szatmár megyében két román jellegű fesztivált is rendeznek évente: Lajosvölgyön (Huta-Certeze) az avasi táncok fesztiválját, Homoródon pedig a Bükk-aljai táncok fesztiválját. V. Savinescu végül megoldotta a dolgot: ne legyen teljesen magyar, mert így nem fogadják el, de legyen a nemzetiségek fesztiválja. Alaptétel: akik egy területen kisebbségben élnek, azok felléphetnek a bogdándi fesztiválon. 1990. október 7-én volt az első ilyen rendezvény a Mélyság-partján felállított ideiglenes színpadon. Az 1990. március 19-i szatmári és marosvásárhelyi magyarelles eseményekre célozva mondta Sipos igazgató úr: „Mi virággal dobálunk, nem kövekkel.” Az évente megrendezett fesztiválon nagyon sokan megfordultak, a harmadik rendezvényen maga Kallós Zoltán is itt volt. Az évek során ellátogatott a fesztiválra Tőkés László püspök, Kelemen Hunor RMDSZ-elnök, Szilágyi Mátyás, Magyarország kolozsvári főkonzulja, miniszterek, szenátorok, parlamenti képviselők. Ennél talán érdekesebb a résztvevő csoportok lajstroma: a dobrozdai lipovánok, a bodzaforulói románok, a monospetri szlovákok, a Szatmár megyei ukránok mellett jelen volt Bogdándon a Kraszna, a Lompért, a Zilahi Terbete, a szilágycsehi Berekenye, Kolozsvárról a Zurboló, a várfalvi csoport, Kalotaszeg minden csoportja, a backamadarasi csoport, a nyárádszeredai Bekecs, a székelykeresztúri Pipacsok, Hargita megye nagyon sok együttese. Minden évben voltak külföldi vendégeink is, főleg Magyarországról (Elek, Méhkerék, Tarpa, Nyíregyháza, Debrecen, Géberjén, Mátészalka, Ajka, Kaba, Ökörítőfülpös), de Szlovákiából, Szerbiából és Ukrajnából is rendszerint eljött egy-egy csapat. Egy idő után már szakmai rangot jelentett a bogdándi fesztiválon való fellépés, ezért jöttek el a Röpülj, páva győztes csapatai is Bogdándra: az Ördögborda és a Bekecs.

2015-ben volt a jubileumi 25. rendezvény (1999-ben kimaradt). Én 2000-tól vettem át a rendezvénysorozatot, s 2015-ig szerveztem Nagy Julianna helyi vállalkozóval közösen. Én feleltem azért, hogy mi kerül a színpadra, Julianna pedig, hogy mi kerül a táncosok és a vendégek asztalára vendégfogadó szeretetünk jeleként. Közben én is elértem a nyugdíjas korhatárt. Remélhetőleg utánam is lesznek még bogdándiak, akik felvállalják a további rendezvények szervezését.

És amit még a Rozsmalintnak köszönhetünk

1997. június 28-án felavatták Bogdándon a Magyar Múzeumot. Sipos tanár úr múzeum-alapítási gondolata még a '80-as évek elején felmerült. 1982-ben a megyei múzeum megvásárolt a faluban egy jellegzetes bogdándi parasztházat, amelyet a '90-es években tataroztak. Az épületben a tárgyi kultúra helyi darabjaival (bútorok, használati tárgyak, szöttek, varrottasok, kerámia, viselet) rendezték be. Az avatón hangsúlyozta Sipos tanár úr: „a bogdándi Magyar Múzeum célja a község anyagi kultúráját, az építkezésben és életmódban megnyilvánuló műveltségét felkutatni, megőrizni és bemutatni”. Azóta elég sok víz lefolyt a Mázsa-patakon. A Szatmár megyei Múzeum fennhatósága alá tartozó Tájháza már ráférne egy alapos felújítás és anyagának bővítése is.

Kovács Katona Jenő 1937-es fájdalmas kiáltásában emlegetett „degenerált utódok”, a „kultúra iránti közöny” jóslata nem vált be, s remélem az utánunk következő nemzedék is élő cáfolata lesz a jóslatnak. Ő a népes családok okozta problémákból eredeztetni az akkori Bogdánd rákfenéjét. Akkor, 1937-ben 1200 ember élt itt nálunk, 1983-ban Beke György már 1716 feletti népességet emlegetett. Ma, 2015-ben körülbelül 930-an élünk a faluban. Tehát én pontosan az ellenkezője, a fogyás miatt aggódom. De inkább abban reménykedem, hogy „lesz még egyszer ünnep a világon”, s a bogdándi református templomunkra a következő 40 évben is büszkén nézhetnek fel a bogdándiak.

Mészáros Lőrinc

Az ember azt hinné, hihetné, hogy a tudomány fejlődése töretlen. Főleg a tudománnyal érintőlegesen sem foglalkozó emberek számára a tudomány története egy sikertörténet, megtorpanások, kitérők, zsákutcák nélkül, egy folyamatos fejlődés. A tudós attól tudós, hogy tud, sőt biztosan tud. Ismeretei, logikája, alkotó képessége, egyszóval a tehetsége megóvja a tévedésektől, mindez, mint a jószaglászú eb, direkt a célhoz vezet.

Hogy ez mennyire nem így van, a szakma számára világos. Sajnos, a legnagyobb zseni sem tévedhetetlen, hanem egy gyarló, bizonytalan, tévedő ember. Mindenki, aki valami újat akar mondani a világról, fel kell vállalja a tévedés kockázatát, emberek vagyunk, minden elképzelésünk, legyen az bármilyen tetszetős, bármilyen zseniális, lehet hibás is, sőt az esetek nagytöbbségében az is. Kivételesen nagy szerencse, ha megállapításaink helyesnek bizonyulnak.

Ha a kiinduló pontunk, pontjaink tévesek, hiába a kreativitás, hiába a jobbnál jobb ötletek, hiába a befektetett, akár emberfeletti munka, az eredmény is hibás lesz. Abból indulunk ki amit az elődeink elértek, megállapítottak, amire mi, a vizsgálataink során ráérezünk, amit igaznak vélünk. A tudós munkájának a legelején lép be az életünk egyéb területén is oly fontos szerencse. Hogy a helyes utat válasszuk, az sok tekintetben szerencse kérdése.

Az elmondottakból következik, hogy az igazság keresése közben nagyon könnyű zsákutcába tévedni, nem csak azért, mert nem jól teszünk valamit (ami sűrűn elő is fordul), hanem azért is mert nincs szerencsénk. Mindenki törekszik az általa megtalált igazságok, törvények, magyarázatok ellenőrzésére. Ha egy kísérlet igazol bennünket, az nem jelenti, hogy igazunk van, bármikor kizárható, hogy egy másik kísérlet megcáfolja azt. Ha egy elképzelés magyaráz egy jelenséget, még nem garancia arra, hogy igazunk van, mert egy jelenséget többféleképpen is lehet magyarázni.

A fentieket igyekszem néhány konkrét eset tárgyalásával világosabbá, érthetőbbé tenni.

A geocentrikus világgép

Válasszunk egy régen is vizsgált természeti jelenséget, ami mindenki számára vizsgálható, legalábbis a vizsgálatnak senki számára sincs elvi akadálya, társadalmi annál inkább. Itt elsősorban az egyén lehetőségére gondolok, mennyire képzett, hogy ilyesmi egyáltalán az eszébe juthasson, van-e rá szabad ideje a mindennapi betevő előteremtése mellett, és még sorolhatnánk. Legyen ez a jelenség a csillagok mozgása az égen. Menjünk vissza az ókori görögökhöz, illetve Arisztotelészhez, a filozófiájuk csúcspontjához. A természettudós és a filozófus akkor még ugyanaz az ember volt. Már a babilóniaiak megfigyelték az alapjelenségeket. Az állócsillagok egymáshoz képest nem mozognak, együtt viszont elfordulnak. A Nap, illetve a Hold a Föld körül forog. A legérdekesebb mozgást az égen az ugynevezett bolygók végzik. Az ókori filozófusoknak is a kihívást az égitestek mozgásának magyarázata jelentette, miért úgy mozognak, ahogy látjuk, mi az oka mozgásuknak, miért „bolyonganak”.

Kezdjük a világról alkotott képünkkel, illetve az ókori filozófus által elfogadott, tényeknek tekintett ismeretekkel. A Föld a világ közepe, minden körülöttünk forog, tehát értünk van. Ha nem is fogalmaztak ilyen sarkosan, a hit lényege ez volt. Pillanatnyilag eltekintünk attól a vitától, hogy a Föld lapos vagy gömb alakú, csak annyit jegyezek meg, hogy a Föld gömb alakja mellett sok ókori filozófusnak, matematikusnak figyelemre méltó érvei voltak.

Ma könnyű rákérdezni, hogyan hihettek ilyesmit, hogyan lehetett ilyen „eleve hibás” kiinduló feltételezést, munkahipotézist választani. A válasz ugyanolyan egyszerű, csak nem abból kell

kiindulni, amit ma tudunk, hanem abból, amit látnak, ahogyan az ókoriak tették. Akármilyen is van, ha felnézünk az égre, azt látjuk, hogy a csillagok testületileg, de a Nap és a Hold is a Föld körül forog, ezt tapasztaljuk mindennap. A bolygók mozgása már nem ilyen egyértelmű, mozgásuk már nagyobb figyelmet, azok aránylag hosszú idejű megfigyelést, és feljegyzését igényli. Ezeket az égi testeket azért is nevezték bolygóknak, mert „bolyongtak” a többi égitest között, más jellegű a mozgásuk, egyesek egyenesvonalú mozgást végeznek (a belső bolygók a Merkúr és a Vénusz), míg mások furcsa hurok szerű pályán mozognak, ahogy a mellékelt ábra mutatja.

Napi tapasztalataik alapján joggal hihették, hogy minden a Föld körül mozog, nem beszélve arról, hogy a Hold tényleg a Föld körül forog. Elfogadva a fentieket, már csak a bolygók mozgására kellett egy magyarázatot találni. Az alábbiakban megcsodálhatjuk az ókori görögök találmányát, ahogy az égitestek mozgását magyarázták. A központban lévő Föld körül, a Földdel azonos középpontú, egy kivétellel átlátszó, egyre nagyobb sugarú gömbök helyezkednek el, amelyek forgástengelyei különbözőek is lehetnek. Egy ilyen gömbön van a Hold, egy másikon a Nap, a gömb forgása során mindkét égitest egy kör alakú pályán, a Föld körül forog. A kör pálya azért fontos, mert ez volt a tökéletes görbe, amelyik illik az isteninek, tökéletesnek hitt éghez.

Próbáljunk előállítani a bolygók hurok szerű mozgását ilyen átlátszó gömbökkel. Világos, hogy ellentétben a Napot, illetve a Holdat mozgató gömbökkel, a bolygók mozgásának az előállítására több eltérő forgástengelyű gömbre van szükség. Talán el tudjuk képzelni mennyi munka, mennyi találmány vezetett eredményre. Persze, nem egy, hanem az akkor ismert öt bolygóra kellett elvégezni ezeket a műveleteket, amelyből három hurkot tartalmazó pályán mozog. Le a kalappal az ókori csillagászok előtt. Az utolsó gömb már nem átlátszó, rá vannak tűzve az álló csillagok, amelyeknek az egymáshoz viszonyított helyzete nem változik, ezért állócsillag a nevük, de együtt forognak a Föld körül. Ezzel megmagyarázták a csillagokkal kapcsolatos jelenségeket, rendszerbe foglalva a csillagászati ismereteket, kialakítva az ókor művelt emberének a világgépét. Az elmélet kimondottan szép, logikus, belső ellentmondás nélküli. Szabadjon nekem az elméleteket is szépen látnom, még akkor is ha ebben nem sok emberrel osztozom. Az ilyen rendszereknek az ókori görögök mesterei voltak, lásd az Euklideszi geometriát. A világgép jelentőségét majd később tárgyaljuk.

Milyen kár, hogy az egész nem igaz! Ebből néhány következtetés adódik. Először is egy elmélet szépsége még nem jelenti, azt, hogy igaz is. Dirac szerint a fizika törvényeinek meg kell legyen a matematikai szépsége. A szépsége nem jelenti azt is, hogy igaz, de ha egy elmélet, egy törvény megfogalmazása csúnya, túl bonyolult, az már gyanúra adhat okot, és érv lehet amellett, hogy az érvényességével is gondok lehetnek, bár megtörténhet az is, hogy csak a megfogalmazás nem szerencsés. Minden gyerek tudja, hogy a világ nem geocentrikus, nem a Föld mindenek a közepe. Az ókor tudósa ezt nem láthatta, nem állt rendelkezésére egy olyan tényszerű anyag, amely az általa látottakat cáfolhatta volna, márpedig erre lett volna szükség, a nyilvánvaló, a két szemünkkel látott dolgokat kellett volna megcáfolni. Ha az ókor tudósának rendelkezésére álltak volna a szükséges ismeretek, akkor a kiinduló pontja is más lehetett volna, tehát a következtetései is mások lehettek volna. A rendszer kidolgozóinak nem volt szerencsájük, korán születtek ahhoz, hogy az igazi rendszerre rátalálhassanak volna. Nem voltak sem butábbak, sem restebbek, sem kevésbé találmányosabbak, mint későbbi, szerencsésebb társaik, akik felismerték a nem mindég látható valós rendszert. A sikerhez sok minden mellett szerencséjére is szükség van.

Mindemellett értékelnünk kell az „eltévedt” tudós teljesítményét is. Önhibálan kívül belekerült egy zsákutcába, de legalább tudjuk, hogy nem arra kell menni. Emberi, hogy leginkább csak a győztest szokás ünnepelni, a többiek csak a „futottak még” kategóriájába tartoznak.

A geocentrikus elmélet évszázadokra meghatározta az emberek gondolkodásmódját. Ha a Föld a mindenség közepe, mi, emberek is bizonyos mértékben szintén központi szerepet játszunk a világmindenségben. Ahogy a görög filozófusok mondták „mindennek a mértéke az ember”. Mi, emberek vagyunk az Isten egyetlen kiválasztottjai, mi részesülünk az isteni gondviselés jótéteményeiből, minden miértünk történik. Nem mennék bele teológiai fejtegetésekbe, mivel nem értek hozzá, csak az egyetlen világ fontosságát szerettem volna aláhúzni.

Ennek tagadása miatt kellett Giordano Brunonak máglyán meghalnia, aki nem a heliocentrikus világ mártírja. Azt tanította, hogy a mindenségben nagyon sok, a mienkhez hasonló világ létezhet, sőt létezik is. Ez cáfolja az ember központi szerepét, relativizálja világunkat, amely csak egy a sok lehetséges világból. Ez akkor nagyon nagy bűn volt.

Nem tudom, csak gondolom, hogy a geocentrikus elméletnek gyenge pontjaival az antik görögök is tisztában voltak, csak ezek eltörpültek az előnye mellett. Mellette szólt a látszat, amit a szemükkel láttak és a sikeres magyarázata a bolygók mozgásának. Biztos felrótták neki, hogy a magyarázat bonyolult, nehézkes, mesterkéltséggel, hogy semmit sem mond a mozgások okáról. Igaz, a mozgással magával sem voltak igazán tisztában. A továbblépésnek a kiinduló pontja éppen az elmélet, az eljárás bonyolultsága lehetett, felvetette egy egyszerűbb, átláthatóbb magyarázat keresésének a lehetőségét.

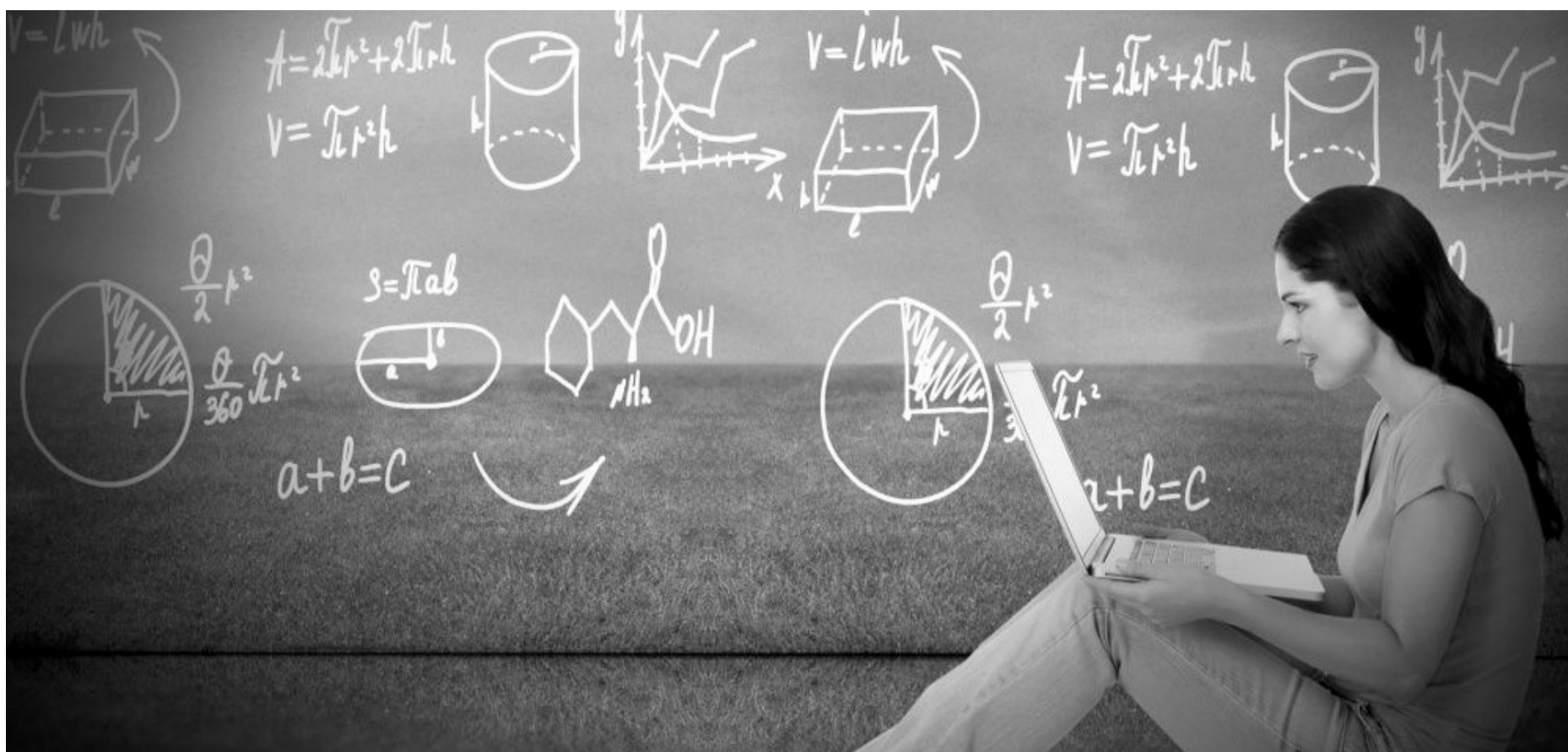
A heliocentrikus elmélet a kezdet kezdetén, mint a bolygók pályájának egyszerűbb leírása jelent meg. Felismerve a geocentrikus elmélet bonyolult, erőszakolt voltát, Kopernikus a heliocentrikus elméletet javasolta a bolygók pályájának egyszerűbb meghatározására, mozgásuk magyarázatára. Javaslatára ma azt mondhatnánk, hogy technikai jellegű volt, nem érintette a dolgok lényegét.

Nagyon sok megfigyelés, feljegyzés kellett ahhoz, hogy Kepler az általa megfogalmazott törvényeket felismerje. Természetesen sok munka is volt benne, nem beszélve a Kepler zsenialitásáról. Nem csak azt sikerült megfogalmaznia, hogy a bolygók a Nap körül keringenek elipszis alakú pályán (heliocentrikus elmélet), de mennyiségi összefüggéseket is megállapít a bolygók mozgásának periódusa, illetve a pályák elipszisének matematikai jellemzői között. A Kepler törvényei elvezettek az általános tömegvonzás törvényéhez. Az út a gravitáció Newtoni elméletéhez nem volt könnyű, kellett hozzá a dinamika alaptörvényeinek felismerése, majd azok alkalmazását lehetővé tevő matematika kidolgozása, ami kisebb mértékben Galilei, nagyobb mértékben Newton érdeme. Az út hosszú volt, de elvezetett az égitestek mozgásának megértéséhez, a mozgás okainak tisztázásához. Természetesen a gravitáció természete ma is nyitott kérdés.

A fentiek bizonyítják, hogy a tényeket sokféleképpen lehet magyarázni, több a jelenségre érvényes rendszert lehet alkotni. A rendszer ellentmondás nélküli jellege, a jelenség elfogadható magyarázata ellenére hibás is lehet. A sok elmélet egyszerre nem lehet igaz, ezért kell óvatosan kezelni azokat az elméleteket, amelyek ugyanazokra a jelenségekre vonatkoznak.

A gömbök neve a középkori tudósok nyelvén, latinul, szféra. A geocentrikus elmélet gömjei, szférái már csak néhány mondásban szerepelnek, egyre ritkábban. Ilyen mondás a szférák zenéje, a mennyei zene. Madách Imre „Az ember tragédiája” művében, a Prágai szín első részében mondatja Keplerrel:

Folytatása a következő oldalon

Folytatás az előző oldalról

Hisz nekem nem kell semmi a világon
Csak az éj és tündöklő csillaga
Csak a szférák titkos harmóniája.

A fenti idézet annak a költői megfogalmazása, hogy a tudós számára a legfontosabbak a csillagok, és a mozgásuk nehezen felismerhető törvényei (titkos harmónia), még akkor is, ha az általa felismert törvényeknek semmi közük a geocentrikus elmélet szféráihoz.

A kalórikum

A késő középkori fizika másik, azóta szintén meghaladott elmélete volt a kalórikum elmélet. A hő természetének nem ismerete, illetve a megfigyelések hibás értékelése hozta létre a kalórikum fogalmát. Megfigyelték, hogyan terjed a hő egyik testről a másikra, hogy ez nem befolyásolja a testek súlyát, stb. Ezeknek a megfigyeléseknek a magyarázatára találták ki a kalórikumot. Az akkori tehetséges és kreatív tudósok kidolgoztak egy, a jelenségeket magyarázó, egységbe foglaló elméletet. A kalórikum, tulajdonképpen a hő latin neve, egy színtelen, szagtalan, súlytalan, könnyen mozgó, folyadékszerű anyag. Hőátadáskor ez a „fluidum” adódik át, megy át az egyik testről a másikra. A folyamatok során a kalórikum megmarad, nem keletkezik és nem semmisül meg (energiamegmaradás). A kalórikum jól magyarázza a hőátadást, szép logikus rendszerbe foglalja az ezzel kapcsolatos ismereteket. A ma is használatos kalorimetria mint módszer ennek az elméletnek az alkalmazása, és jó válaszokat ad a felmerülő kérdésekre. A fentiek is bizonyítják, hogy egy sor jelenség így is, úgy is magyarázható. Ez újra felhívja a figyelmünket arra is, hogy a jelenségek egy részét jól magyarázó elmélet még lehet óriási, alapvető melléfogás.

Hibáira olyan jelenségek hívták fel a figyelmet, amelyek nem illeszkednek ebbe a rendszerbe. Egy ágyúkat készítő iparos tapasztalta, hogy mikor az ágyúcsövet fűrják, az ágyú csöve felmelegszik, anélkül, hogy a kalórikum átadásnak, nyoma, lehetősége lenne. Az elmélet nem is volt hosszú életű, amint az égést magyarázó flogiszton elmélet sem, pedig az is egy jól kidolgozott elképzelés volt az XVIII. században. A hőjelenségek magyarázatára még várni kellett, addig amíg nem tudták a hőmozgáshoz kapcsolni. Ezekhez kapcsolódó legtöbb fogalom, elnevezés nem élte túl az elmélet bukását, még annyira sem bizonyultak maradandóknak, mint a szférák zenéje.

Az elektromos áram iránya

Az elektromosság tanulmányozásakor hamar kiderült, hogy kétféle elektromosság, elektromos töltés létezik, ami az elektromos töltések

közötti, megtapasztalt kétféle kölcsönhatás (a különböző töltések közötti vonzás és az azonos töltések közötti taszítás) meglétéből következik. Annak ellenére, hogy senki sem tudta pontosan, miről van szó, ezeket a töltéseket mégis el kellett nevezni valahogy. Így kapta önkényesen, az üveg dörzsölésekor létrejövő elektromosság a pozitív nevet, illetve a másik, az ebonit megdörzsölésekor keletkező a negatív nevet. Semmi logikusnak tűnő érv sem indokolja ezeket az elnevezéseket. El lehetett volna nevezni sárga, illetve kék, vagy hosszú, illetve rövid, vagy esetleg szeles, illetve szélszemes elektromosságnak is. Gondolom, a pozitív, illetve a negatív elnevezést a fizikusok (annak idején a természettudósnak tekintett orvosok) matematika iránti vonzalma indokolja. Az elnevezés nem érinti a dolgok lényegét, azt, hogy mi is az elektromosság.

Az elektromos áram megismerése újabb kérdéseket vetett fel. Mi az elektromos áram? A kalórikum példaként szolgált az áram elméletéhez. Az elektromosságot, úgy a pozitív mint a negatív elektromosságot, úgy képzelték el, mint egy színtelen, szagtalan, elhanyagolható tömegű, súrlódás nélkül áramló fluidumot, kis sűrűségű folyadékot. Ez a fluidum áramlik a vezetőkben, ahogy például a víz folyik egy csőrendszerben. Az elképzelés magyarázza az áram törvényeit, például az Ohm törvényét. Meg kellett állapítani az áram irányát, amelyet szintén önkényesen választottak meg, a pozitívtól a negatív felé, vagyis mintha az áram a pozitív elektromosság mozgása lenne, a pozitív pólus taszítja, a negatív pedig vonzza, tehát a pozitív pólustól mozog a negatív felé. Erre az áramirányra alapul egy csomó szabály, a jobbkéz-, a balkéz- és a dugóhúzó szabály.

A valóság, amint ismerjük is, egészen más. Az anyag felépítésének megismerése folyamatában az elektromosság természetére is fény derült. Felismertük az anyag alkotórészeinek elektromos töltését, illetve a töltések mozgásának mikéntjét. Nem létezik semmiféle fluidum, csak a vezetőkben többé-kevésbé mozgásra képes, elektromosan töltött részecskék. Mivel a pozitív, illetve a negatív töltéshordozók nem szimmetrikusak, azonos a töltésük abszolút értéke, de különböző a tömegük, a mozgásuk mechanizmusa is különböző lehet.

Az anyag molekulákból, atomokból áll, az atomok magja pozitív protonokat, de semleges neutronokat is tartalmaz, körülötte negatív elektronok keringenek. Ha a protonok töltését egységnek vesszük, akkor az elektronok töltése is egységnyi, csak negatív. Ahhoz, hogy az atom semleges legyen, amint a tapasztalat azt megkívánja, a protonok száma meg kell egyezzen az elektronok számával. Mivel a protonok erősen kötődnek az atommaghoz (erős kölcsönhatás), nem tudnak leválni az atomról, nem mozoghatnak szabadon az anyagban. A sokkal kevésbé kötődő elektronok könnyen leválhatnak, leválásukkal az elektron mozgékonyává válik, mozgoghat egy kristályrács belsejében, amilyenek a fémek,

vagy a félvezetők. A fémekben az áramot az elektronok mozgása adja, ezek természetesen a negatív pólustól a pozitív pólus felé mozognak.

Most megint mellétenyereltünk. Az áramot nem a mozgó pozitív fluidum, hanem mozgó negatív töltésű elektronok alkotják, tehát az áram iránya az általunk választott iránynak pontosan az ellenkezője.

Ellentmondani látszik ennek, hogy a félvezető kristályokban létezik az úgynevezett lyukvezetés, vagyis a pozitív töltéshordozók által létrehozott áram. Ennek a kétféle áramnak nagy a jelentősége, ez tette lehetővé a diódák, tranzisztorok, integrált áramkörök megépítését, alkalmazásukat. Ezek az eszközök ma a mindennapi életünk részét képezik, még akkor is, ha erről fogalmunk sincs. Nem is kell sokat tudnunk róluk, elég ha használni tudjuk.

Ha egy elektron leválik az atomról, akkor két töltés is „keletkezik”, egy negatív elektron, amely szabadon mozog a félvezető kristályrácsban, és egy lényegében pozitív atom, egy olyan atom, ahonnan hiányzik egy negatív töltés. Amikor az elektron leválik, egy pozitív töltést nincs ami kompenzálja, tehát az atom pozitív töltésként működik. Persze ezek a töltések addig is léteztek, csak semlegesítették egymás hatását, nem „látszottak”. A félvezetők speciális struktúrája, felépítése magyarázza (most ezt nem tárgyaljuk), hogy az atomhoz kötődő elektronok átmehetnek a szomszéd elektronhiányos atomra, semlegesítve annak pozitív töltését. Ahonnan eljött, ott elektronhiány lép fel, megjelenik egy pozitív töltés, vagyis a pozitív töltés elmozdult az egyik atomtól a másikig anélkül, hogy a magban lévő proton elmozdult volna. A pozitív töltés mozgása végül is szintén az elektron, az atommaghoz kötött elektron ellentétes irányú elmozdulásával jön létre.

Végül is a félvezetőkben az elektromos áramot létrehozhatja a szabad elektronok, a negatív töltések mozgása, a negatív pólustól a pozitív pólus felé haladva, illetve a pozitív töltésű, lyukaknak nevezett töltéshordozóknak az előbbiekkal ellentétes irányú, a pozitív pólustól a negatív felé haladó mozgása. Most aztán döntsük el, merre halad az áram. A döntés nem nehéz, mivel akár a negatív, akár a pozitív töltéshordozók mozgását is választjuk kiinduló alapnak, mindkét esetben lényegében a negatív elektron mozog. Ez ellentétes az általunk a dolgok nem ismeretében választott, a pozitív pólustól a negatív pólus felé haladó iránnyal, amelyet a továbbiakban az áram egyezményes irányának fogunk nevezni.

Hagyománytiszteletből az áram iránya számunkra ma is az egyezményes irány, no meg pragmatikus ok miatt is, hogy a fent említett (jobbkéz-, balkéz-, illetve dugóhúzó szabályt) ne keljen átírni. Nem igaz volta ellenére marad az áram hibás iránya.

A tudomány történetében ilyen ritkán, de előfordul.

Muhi Miklós

A kislányom és a párom az életem

Ahhoz, hogy teljes értékű társat és édesanyát adhassak magamból, ahhoz nem adhatom fel önmagam. Kell, hogy legyen valami, ami rólam szól, amitől feltöltődöm, amitől teljes lehetek. Nekem ez a színház. Összeegyeztetni a magánéletet a színházzal pedig épp annyi, mint bárki másnak a világon, aki dolgozik és közben szülő — állítja Kovács Nikolett, a Harag György Társulat színművésze.

— *Elég kalandos úton jutottál el Körmendről Szatmárnémetibe. Kérlek meséld egy kicsit az életeredről!*

— 1987. március 25-én születtem a magyarországi Körmenden. Egy kisvárosban nevelkedtem, Lenti-ben, majd a középiskolát Zalaegerszegen végeztem el. Egész életemet végig kísérte a vers szeretete, amit apai nagyapám csempészett a lelkembe. Érettségi előtt álltam, nem tudtam milyen szakon szeretnék továbbtanulni, mi az, amivel egész életemben foglalkozni szeretnék. Akkortájt jelentkeztem egy szavalóversenyre, ahol a hallgatóságban ült az egyik tanárom is, és a verseny után megkérdezte, hogy „Nem szeretnél színész lenni?”. Bennem pedig olyan mély nyomot hagyott a kérdés, hogy a következő órákban, mint egy villámcsapás szerűen feltöltött az érzés, hogy: „Igen! Én ezt akarom csinálni!”

— *Mi volt a következő lépés?*

— Szerencsémre, akkoriban még működtek a stúdió rendszerek némely színházakban, és a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színházban felvételt hirdettek. Elmentem, felvettek. Négy évig tanultam és dolgoztam ott, főként statisztaszere-

peket kaptam, aztán nagy áttörést jelentett, mikor második évben a Hair című musicalban az egyik dalban kaptam egy szóló részt. Hatalmasat buliztunk aznap este ennek tiszteletére!

— *Mikor született meg a végső döntés, hogy színész leszel?*

— Mikor megszereztem a Színház 2. képesítést, akkor már kezdett megérni bennem a gondolat, hogy nem szeretnék itt megállni, tovább akarok tanulni, diplomás színművész szeretnék lenni. S ha már erős a vágy, akkor legyen mérés a cselekedet is, elhatároztam, hogy Erdélyben akarok színészetet tanulni. Eljöttem Marosvásárhelyre és Zalányi Gyula tanár úr osztályába kerültem. Őt már korábbról ismertem, Zalaegerszegről. Mondhatni, egyszerre hagytuk ott a várost. Nagyon megdolgoztatott a felvételin, mert mindenképp el akarta kerülni a lehetőségét annak, hogy a protekciós megbélyegzést rám aggassák. Be akarta bizonyítani, hogy van helyem az egyetemen, és nem az ismerettségünknek köszönhető a sikeres felvételem. Ezért, és sok más dologért, egész életemben hálával tartozom neki!

— *Hogyan teltek az egyetemi évek?*

— Az első egyetemi években főként helyzetgyakorlatokat, kisebb jeleneteket, improvizációs gyakorlatokat csináltunk. Nekem harmad évben, talán a szerencsének is köszönhetően, lehetőségem adódott egy szerepre. Porogi Dorka rendező szakos hallgató Pintér Béla Parasztopera című darabját vitte színre az

egyetem Stúdió termében, és ebben az előadásban eljátszhattam az Anya szerepét. Ez volt az első igazi megmutatkozási lehetőségem. Szerencsére sokaknak tetszett, ahogy a feladatot megoldottam, és ezek után több alkalommal is szerepet kínáltak felsőbb éves vizsgamunkákban. Így nyílt lehetőség Bocsárdi Lászlóval első ízben dolgoznom. A Két lengyel darab című előadást rendezte az akkori végzősöknek, amiben kaptam egy epizódszerepet. Illetve, amire még igazán szívesen emlékszem vissza, az a Bernar-da Alba háza vizsgamunkánk volt, amit Patkó Éva osztályfőnökünkkel közösen vittünk színre. Mindhárom említett előadással rengeteget utaztunk, sok helyen, fesztiválon megmutathattuk magunkat. Utóbbi két előadással itt Szatmárnémetiben is voltunk a Sorompók nélkül fesztiválon.

— *Hogyan kerültél Szatmárnémetibe?*

— Mesteri első év vége felé csengett a telefon, Bessenyei Gedő István hívott, és megkérdezte, jön-nék-e Szatmárnémetibe. Persze ez a telefonhívás nem jött a semmiből, hiszen mi már dolgoztunk együtt az egyetemen.

Az eddigi évek csodásan teltek itt Szatmárnémetiben. Jobbnál jobb szerepeket kaptam, izgalmasabbnál izgalmasabb munkákban vehettem részt. A társulatot nagyon szeretem, mindenki nagyon befogadó, barátságos. Igazi barátokra leltem itt. Mindezek mellett pedig nem csak a szakmai, hanem a magánéletem is kiteljesedett, hiszen szerelemre leltem és 2018 augusztusában pedig megszületett a kislányom.

— *Eddig úgy tűnt, hogy te a színháznak élsz, mióta gyereked született kívülről nézve úgy tűnik, hogy a fő hangsúly a gyereken van, ő kap nagyobb odafigyelést. Hogyan lehet egyeztetni a hivatást és a családot?*

— Számomra a családom a legfontosabb. Alapvetően egy odaadó, gondoskodó embernek tartom magam, aki szeret mindent megadni a szeretteinek, akár erején felül. A kislányom és a párom az életem. Ahhoz viszont, hogy teljes értékű társat és édesanyát adhassak magamból, ahhoz nem adhatom fel önmagam. Kell, hogy legyen valami, ami rólam szól, amitől feltöltődöm, amitől teljes lehetek. Nekem ez a színház. Összeegyeztetni a magánéletet a színházzal pedig épp annyi, mint bárki másnak a világon, aki dolgozik és közben szülő.

— *Hogyan készültök a karácsonyra? Milyen karácsonyt szeretnél? Mi az, ami semmiképpen sem maradhat el?*

— Az idei Karácsonyunk igazán szép lesz és különleges. Minden évben a szüleimmel és a testvéremmel töltöttük az ünnepeket, ám tavaly nem mentünk haza, mert a kislányunk még nagyon kicsi volt, és nem akartuk kitenni ekkora útnak. Tavaly azért volt meghatározó és bensőséges, mert itt maradtunk Szatmárnémetiben hárman és olyan igazi, kis családi bekuckózós hangulat volt. Idén viszont megyünk a szüleimhez, és már alig várom, hogy Anna rácsodálkozzon a feldíszített fára és láthassam az arcát, ahogy bontogatja az ajándékokat. Mi az, ami semmiképp nem maradhat el Karácsonykor? A ZSERBÓ!!!!

Elek György

